



VOLDA KOMMUNE
KOMMUNAL JORDVERNSTRATEGI

KUNNSKAPSGRUNNLAG

4. APRIL 2025



Matjord er ein av dei mest verdifulle ressursane vi har. Dyrka og dyrkbar jord legg grunnlaget for matproduksjon og verdiskaping både for oss i dag og for komande generasjonar. Samstundes er desse ressursane under press frå andre samfunnsinteresser som utbygging, infrastruktur og andre arealformål.

Dette kunnskapsgrunnlaget er utarbeidd som ein del av arbeidet med Volda kommune sin kommunale jordvernstrategi. Det gir eit oversyn over status og utvikling knytt til jordvern i kommunen, og inneheld informasjon om arealressursar, omdisponering, nydyrking og planreserve. Dokumentet er ikkje uttømande, men inneheld lenker til relevante kjelder der ein kan finne meir informasjon.

God lesing!



INNHALD

Mattryggleik	s. 4
Jordlova	s. 5
Kva er dyrka og dyrkbar jord?	s. 6
Nasjonalt jordvernmål	s. 7
Nasjonal og global mattryggleik	s. 8
Regionalt jordvernmål	s. 9
Fylkesstrategi for landbruk	s. 10
Lokale mål og føringar	s. 11
Lokalt jordvernmål?	s. 12
Kor mykje dyrka jord har vi i Volda kommune?	s. 13
Kvar er jordressursane?	s. 14
Kjerneområde landbruk	s. 15
Jordbruksareal i drift	s. 16
Jordbruksareal som kan vere ute av drift	s. 17
Jordbruksbedrifter	s. 18
Aktive produsentar	s. 19
Monge driv fleire bruk	s. 20
Kva vert jordbruksareala nytta til?	s. 21
Landbruksproduksjon og verdiskaping	s. 22
Potensial for grønsaksdyrking	s. 23
Søknader om omdisponering etter jordlova	s. 24
Omdisponering dyrka jord	s. 25
Omdisponering dyrkbar jord	s. 26
Omdisponering dyrka og dyrkbar jord	s. 27
Kva nyttast dei omdisponerte areala til?	s. 28
Fritak frå driveplikt	s. 29
Utvikling jordbruksareal	s. 30
Behov for meir jordbruksareal	s. 33
Dyrkbar jord	s. 34
Kva kan dyrkast opp til fulldyrka jord?	s. 35
Søknader om nydyrking	s. 36
Planreserve	s. 37
Her kan du lese meir!	s. 39

Krig, ustabile forsyningar av mat og energi og store klima- og miljøutfordringar påverkar kvardagen til millionar av menneske verda over.

Den endra geopolitiske situasjonen gjer at regjeringa er oppteken av tryggleik for befolkninga og jobbar for å styrke beredskapen. Matberedskapen er ein viktig del av dette arbeidet, og regjeringa ynskjer å auke den norske sjølvforsyninga. I [stortingsmelding 11 \(2023-2024\)](#) har regjeringa presentert ein strategi for å auke sjølvforsyningsgrada til 50 prosent. Dei siste ti åra har sjølvforsyningsgrada vore mellom 33 og 40 prosent (mat produsert i norsk jordbruk, på norsk fôr).

Styrking av jordvernet er ein av strategiane for å auke sjølvforsyningsgrada.

I tillegg er det viktig å sikre at eksisterande jordbruksareal vert nytta. Manglande bruk av jordbruksareal over tid vil føre til attgroing og gjere det vanskeleg å ta i bruk arealet på eit seinare tidspunkt.

Meld. St. 11

(2023–2024)

Melding til Stortinget

Strategi for auka sjølvforsyning av
jordbruksvarer og plan for opptopping
av inntektsmoglegheitene i jordbruket



JORDLOVA

I utgangspunktet er det forbudt å nytte dyrka eller dyrkbar jord til andre formål enn jordbruksproduksjon. Det er bestemt i jordlova. I særlege tilfelle kan kommunen gi løyve til at jordbruksareal kan nyttast til andre formål. Det heiter å omdisponere. Dispensasjon kan gis i særlege tilfelle der ein etter ei samla vurdering finn at jordbruksinteressene må vike. Formålet med forbodet er å verne produktive areal og jordsmonnet, for å sikre matproduserande areal.

Kommunen sitt ansvar

Kommunen er ansvarleg for lokal planlegging etter plan- og bygningslova og handsamer enkeltsaker etter jordlova. Dyrka og dyrkbar jord kan bli omdisponert dersom kommunen vedtek planar etter plan- og bygningslova om å bruke arealet til andre føremål enn landbruk. Omdisponering kan også skje dersom ein person, i tråd med reglane i jordlova, søker om å bruke jordbruksareala sine til noko anna enn jordbruksproduksjon.

Fylkeskommunen sitt ansvar

Fylkeskommunen har ansvar for regional planlegging. Dei lagar ein regional planstrategi og leier regionale planprosessar. Fylkeskommunen kan kome med motsegn dersom kommunale eller statlege planar strir mot regionale planar.

Statsforvaltaren

Statsforvaltaren skal medverke til at nasjonale jordverninteresser blir teke i vare i kommunale og regionale planprosessar. Dersom nasjonale jordverninteresser ikkje blir teke i vare i kommunale planar, kan statsforvaltaren kome med motsegn.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) har ansvaret for plan- og bygningslova og fattar endelege vedtak i saker der det har kome motsegn. KMD har også ansvaret for å utarbeide statlege planretningslinjer og nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging.

Det er kommunestyret som vedtek planar etter plan- og bygningslova.

I Volda kommune er dispensasjonar etter jordlova delegert til tenesteutval for forvaltning og utvikling (TFU).





KVA ER DYRKA OG DYRKBAR JORD?

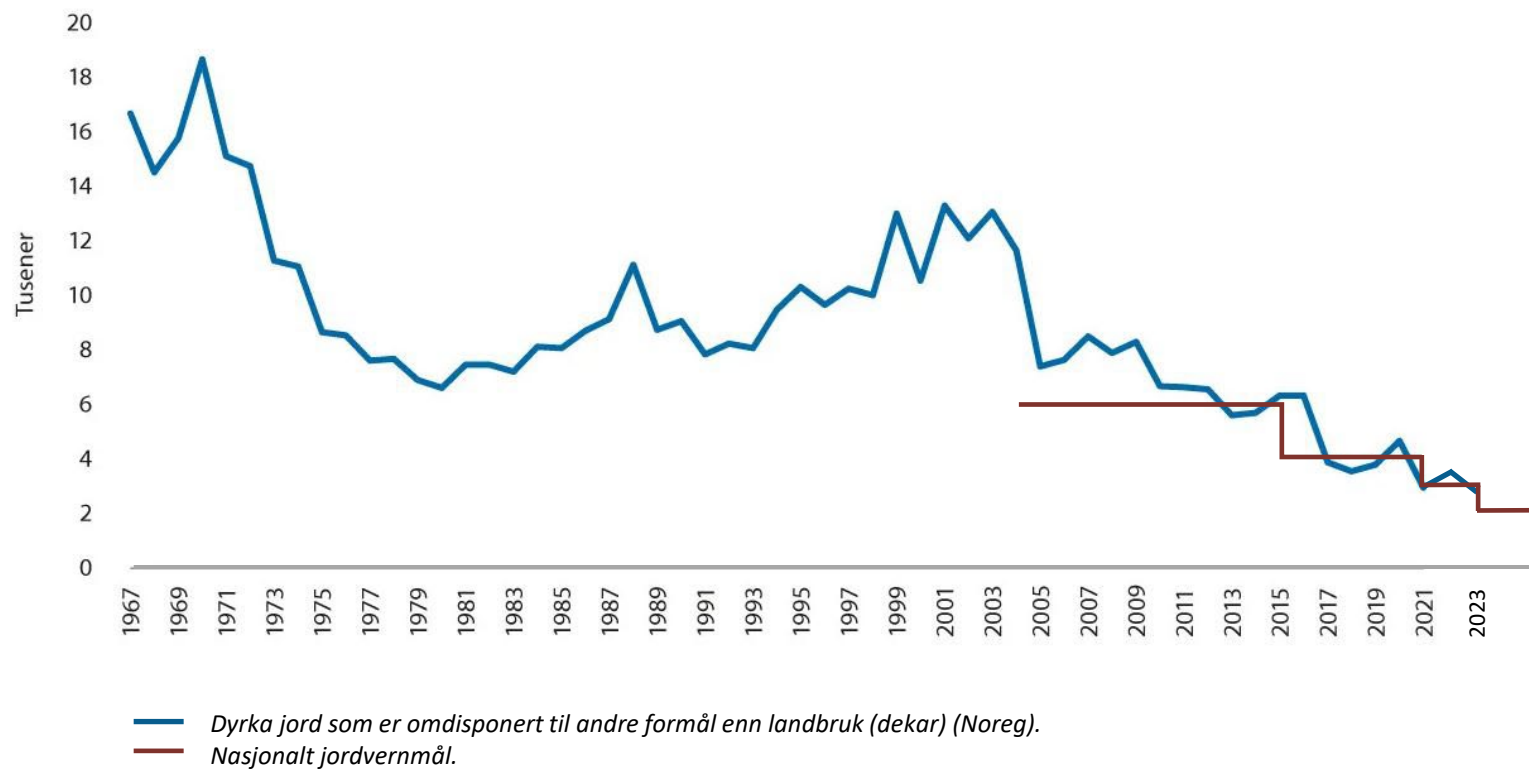
Dyrka jord er:

- **Fulldyrka jord:** Jordbruksareal som er dyrka til vanleg pløyedjupn, og kan nyttast til åkervekstar eller til eng, og som kan fornyast ved pløying.
- **Overflatedyrka jord:** Jordbruksareal som for det meste er rydda og jamna i overflata, slik at maskinell hausting er mogleg.
- **Innmarksbeite:** Jordbruksareal som kan nyttast som beite, men som ikkje kan haustast maskinelt. Minst 50 prosent av arealet skal vere dekt av godkjende grasartar eller beitetolande urter.

Dyrkbar jord er:

- Areal som ikkje er fulldyrka, men som kan fulldyrkast til lettbrukt eller mindre lettbrukt fulldyrka jord, og som held krava til klima og jordkvalitet for plantedyrking. Til dømes kan skog eller anna jorddekt fastmark reknast som dyrkbar jord.

NASJONALT JORDVERN MÅL



Det er eit nasjonalt mål at omdisponeringa av dyrka jord ikkje skal overstige 2 000 dekar årleg innan 2030. Dette målet vart vedteke av Stortinget då den oppdaterte nasjonale jordvernstrategien vart handsama i juni 2023.

Det første nasjonale målet for jordvern kom i 2004, då Bondevik II-regjeringa lanserte det såkalla «halveringsmålet». Dette innebar at omdisponeringa av dyrka jord skulle reduserast til maksimalt 6 000 dekar innan 2010, basert på rapporten «[Klimaskifte for jordvernet](#)». I 2015 stramma Stortinget inn dette målet til maksimalt 4 000 dekar årleg, og i 2021 vart målet skjerpa til 3 000 dekar årleg.

Kjelde: regjeringen.no og landbruksdirektoratet.no

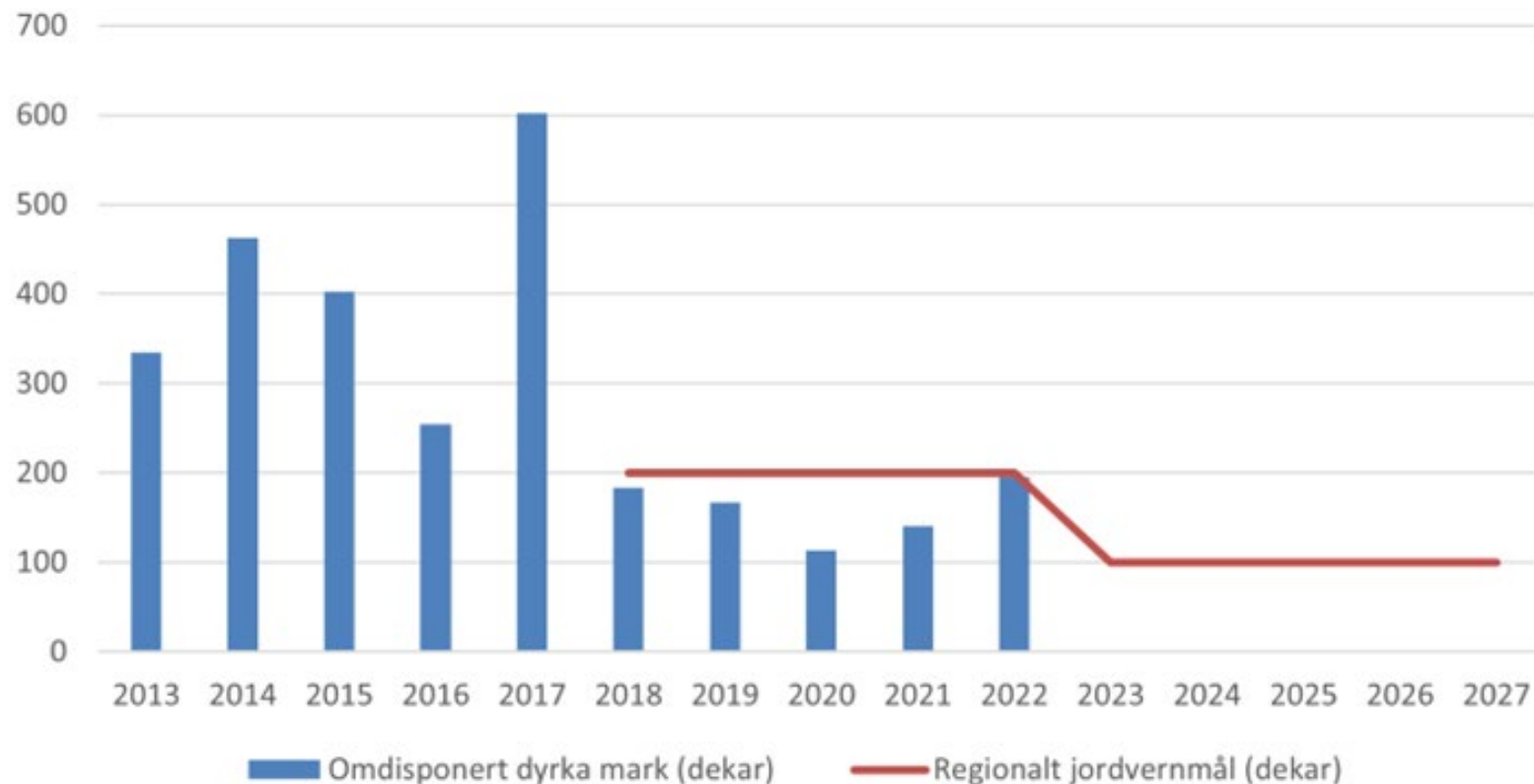
NASJONAL OG GLOBAL MATTRYGGLEIK

I mars 2022 sendte landbruks- og matministeren og kommunal- og distriktsministeren ut eit brev med overskrifta «Ta vare på matjorda» til alle kommunar, fylkeskommunar og statsforvaltarar. I brevet gjer dei det tydeleg at å bevare dyrka jord er avgjerande for både nasjonal og global mattryggleik. Vidare peikar dei på at effektiv bruk av areal, med god utnytting av område som allereie er bygde ut, kan bidra til å redusere behovet for å bygge ned dyrka jord. Kommunane blir også oppmoda til å vurdere om område som tidlegare har vore sett av til føremål som krev omdisponering av dyrka jord, skal tilbakeførast til LNFR-føremål (landbruk, natur, friluftsliv og reindrift).

I januar 2024 sendte ministrane eit nytt brev til dei nyvalde kommunepolitikarane. I brevet minner dei om ansvaret kommunane har for at Noreg skal nå målet om å bygge ned mindre matjord. Ministrane uttrykkjer tillit til at kommunane kan forvalte og planlegge i tråd med det innskjerpa jordvernmålet, men påpeikar at kommunane må auke innsatsen for å få det til.



REGIONALT JORDVERNMÅL



Omdisponering av dyrka mark i Møre og Romsdal 2013–2022, samanlikna med regionalt jordvernmål.

Møre og Romsdal fylkeskommune har vedteke eit regionalt jordvernmål om at maksimalt 100 daa dyrka jord vert omdisponert til andre formål kvart år. Det nye og skjerpa jordvernmålet vart vedteke i 2022 gjennom [Fylkesstrategi for landbruk 2023–2026](#).

I 2017 vedtok fylkestinget i Møre og Romsdal sitt første regionale jordvernmål. Då var målet maksimal omdisponering av 200 dekar dyrka mark årleg.

Som figuren til venstre viser, har omdisponeringa av dyrka mark vore mindre etter at fylket vedtok konkrete målsettingar.

Resultatmål 2:

Behalde landbruket sine produksjonsareal gjennom berekraftig bruk og forvaltning

Strategiar for å nå målet:

2.1 Arealforvaltning som vernar dyrka og dyrkbar jord mot nedbygging, og som sikrar at dyrkajorda vert vedlikehalden gjennom aktiv bruk

- Sørge for at maksimalt 100 da dyrka jord vert omdisponert til andre formål kvart år
- Styrke kommunal landbruksforvaltning sitt arbeid med langsiktige avtalar for leigejord og handheving av driveplikta
- Arbeide for arealnøytralitet som prinsipp i arealplaner: Dersom jord eller skog blir bygd ned, skal det erstattast med nydyrka jord eller skogplantning
- Fortetting av allereie nedbygd areal skal alltid vurderast før omdisponering av dyrka eller dyrkbar jord

2.2 Auke kunnskapen om arealressursane i Møre og Romsdal

- Få utført jordsmonnkartlegging i alle kommunar i Møre og Romsdal
- Få utført kartlegging av dei viktigaste beiteområda i fylket
- Undersøke potensiale for karbonbinding på ulike arealtypar

I tillegg til jordvernmålet om maksimal omdisponering inneheld fylkesstrategi for landbruk fleire strategiar for å behalde landbruket sine produksjonsareal.

Kjelde: [Fylkesstrategi for landbruk 2023–2026](#)



LOKALE MÅL OG FØRINGAR

I kommuneplanen sin samfunnsdel 2022–2034 har kommunestyret i Volda vedteke følgjande arealstrategiar for nærings- og produksjonsareal:

- Volda kommune skal ha tilgang på ulike typar næringsareal. Nye næringsareal skal vere knytt til hovudvegnettet og traséar for kollektivtransport, eller vere sjønært. Områder avsett til næringsformål skal ha høg arealutnytting.
- Vi skal legge til rette for berekraftig utvikling av jord-, skog- og fjordbruk.
- Vi skal ta i vare dyrka og dyrkbar mark. Omdisponering av dyrka mark skal vere minst mogleg. Omdisponert dyrka eller dyrkbar mark skal ha høg utnyttingsgrad. I perioda 2022–2034 kan maksimalt 15 daa dyrka mark omdisponerast etter jordlova frå LNF til bustad, fritidsbustad, næringsformål, samferdsel eller andre formål som setter landbruket til side.

Kjelde: [Kommuneplanen sin samfunnsdel](#)

LOKALT JORDVERNMÅL?

Nasjonalt jordvernmål:
2000 dekar

Regionalt jordvernmål:
100 dekar

Dyrka mark i Møre og
Romsdal:
618 442 dekar

Dyrka mark i Volda
kommune:
34 593 dekar

I rettleiaren for utarbeiding av kommunal jordvernstrategi står det at ein bør formulere målbare mål for jordvernet i kommunen. Volda kommune har i samfunnsdelen målbart mål knytt til jordlova, men samfunnsdelen vart vedteke før det nasjonale og regionale jordvernmålet vart stramma inn. Det er difor relevant å drøfte om Volda kommune også skal stramme inn jordvernmålet. I tillegg er Volda kommune sitt jordvernmål berre knytt til omdisponering etter jordlova, og ikkje til omdisponering etter plan- og bygningslova. Det nasjonale og regionale jordvernmålet er knytt til all omdisponering, både plan- og bygningslova og jorlova.

I arbeidet med den kommunale jordvernstrategien bør ein diskutere om ein skal behalde eller endre på formuleringa i gjeldande samfunnsdel, og ta stilling til om ein skal ha eit målbart mål som også inkluderer omdisponering etter plan- og bygningslova.

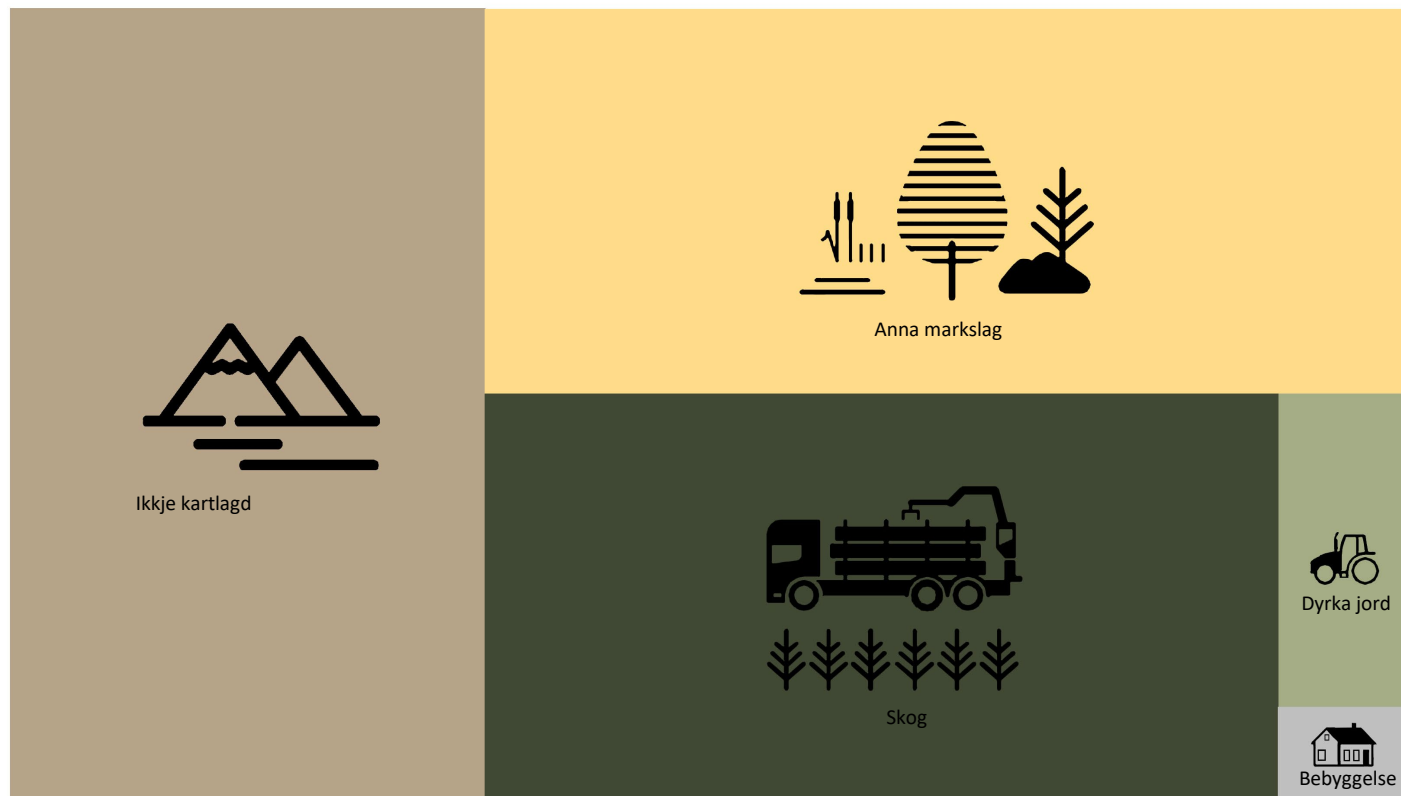
Dyrka marka i Volda kommune utgjør 5,59 % av dyrka marka i Møre og Romsdal fylke. Dersom jordvernmålet til Møre og Romsdal fylke vert fordelt på kommunane, med utgangspunkt i dekar dyrka mark i kvar kommune, vert det 5,59 dekar på Volda kommune.

Dei ti siste åra (2014–2023) har Volda kommune omdisponert i snitt 12,9 dekar i året (sjå s. 25).

Døme på målbare målsettingar knytt til jordvern i kringliggande kommunar:

- Ørsta kommune: «I gjennomsnitt skal det ikkje omdisponerast meir enn 6 daa dyrka mark pr. år for kommunen samla sett. Målet skal vere nådd innan 2030.»
- Ulstein kommune: «Avgang av dyrka mark til andre formål enn matproduksjon må ikkje overstige 5 dekar pr. år.»

KOR MYKJE DYRKA JORD HAR VI I VOLDA KOMMUNE?



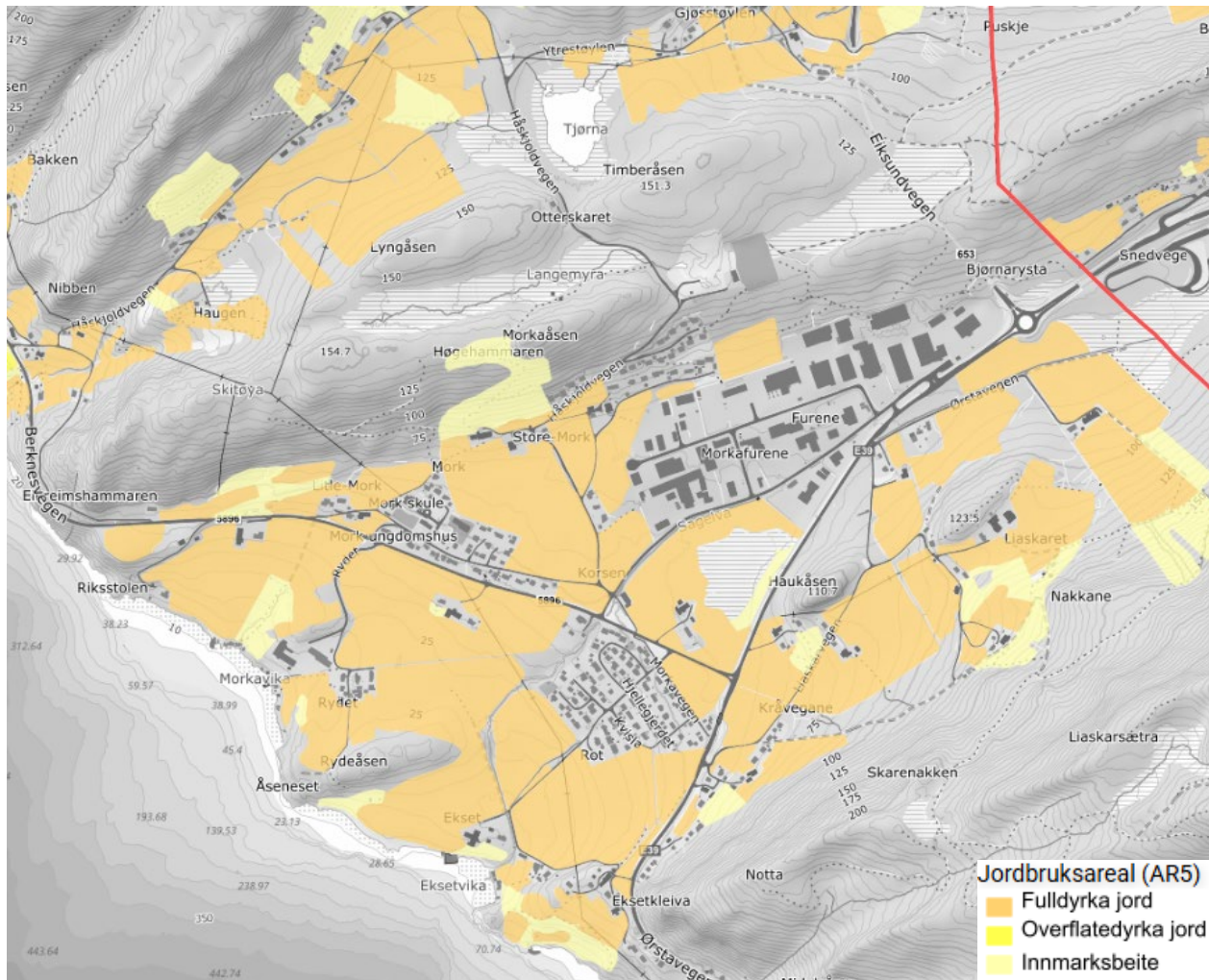
Fordeling av arealressursar, Volda kommune.

Det er 34 593 dekar dyrka jord i Volda kommune. Dette utgjør 3,9 % av landarealet.

Arealtype	Dekar	%
Dyrka jord		
Fulldyrka jord	23 717	2,7
Overflatedyrka jord	1 091	0,1
Innmarksbeite	9 785	1,1
Skog	254 926	29
Bebyggelse/samferdsle	10 355	1,2
Anna markslag	281 573	32,1
Ikkje kartlagd	295 445	33,7
Sum	876 892	100

Kjelde: arealbarometer.nibio.no

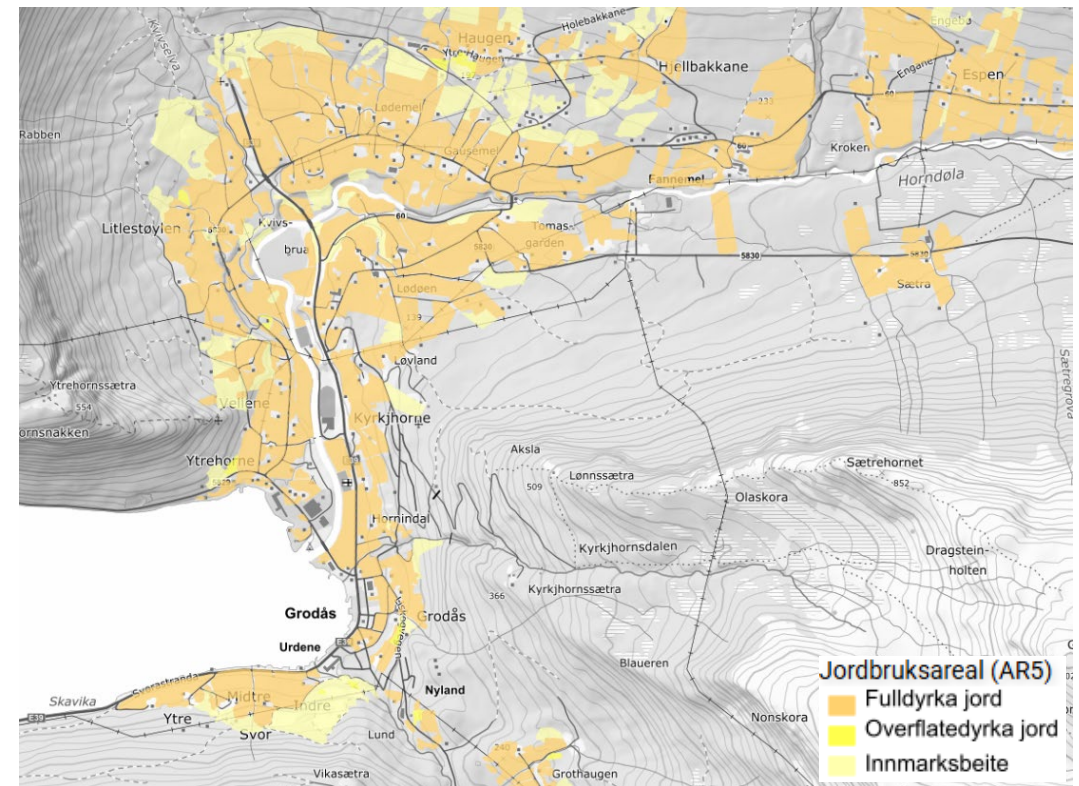
KVAR ER JORDRESSURSANE?



Dyrka jord i området Furene/Mork.

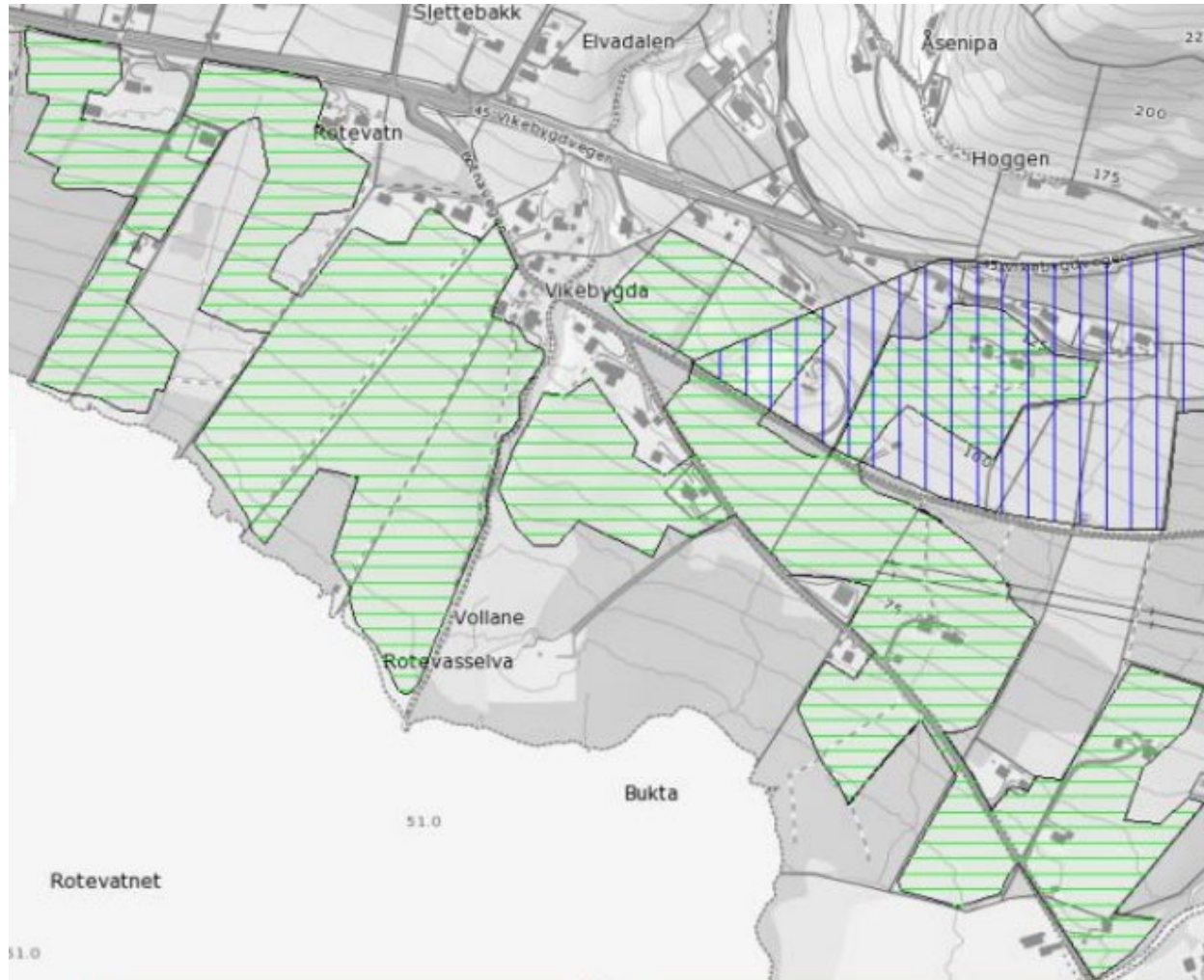
I kartbasen Kilden kan ein sjå i kart kvar vi har dyrka jord i Volda kommune.

Kjelde: kilden.nibio.no



Dyrka jord, Grodås.

KJERNEOMRÅDE LANDBRUK



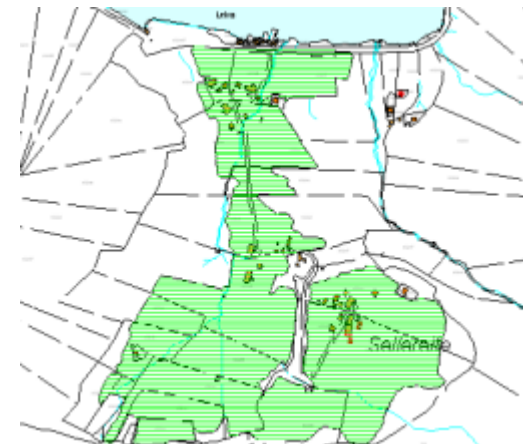
Kjerneområde landbruk i området nord for Rotevatnet.

Rapporten «kjerneområde landbruk» synleggjer særleg viktige areal for to av landbruket sine sentrale samfunnsoppgåver; matproduksjon og kulturlandskap. For å velje ut dei særleg viktige områda har ein sett på jordsmonn, klima, helling, storleik og arrondering.

Sjølv om nokre areal er merka som kjerneområde landbruk og særleg viktige, gjeld jordlova for alle jordbruksareal.

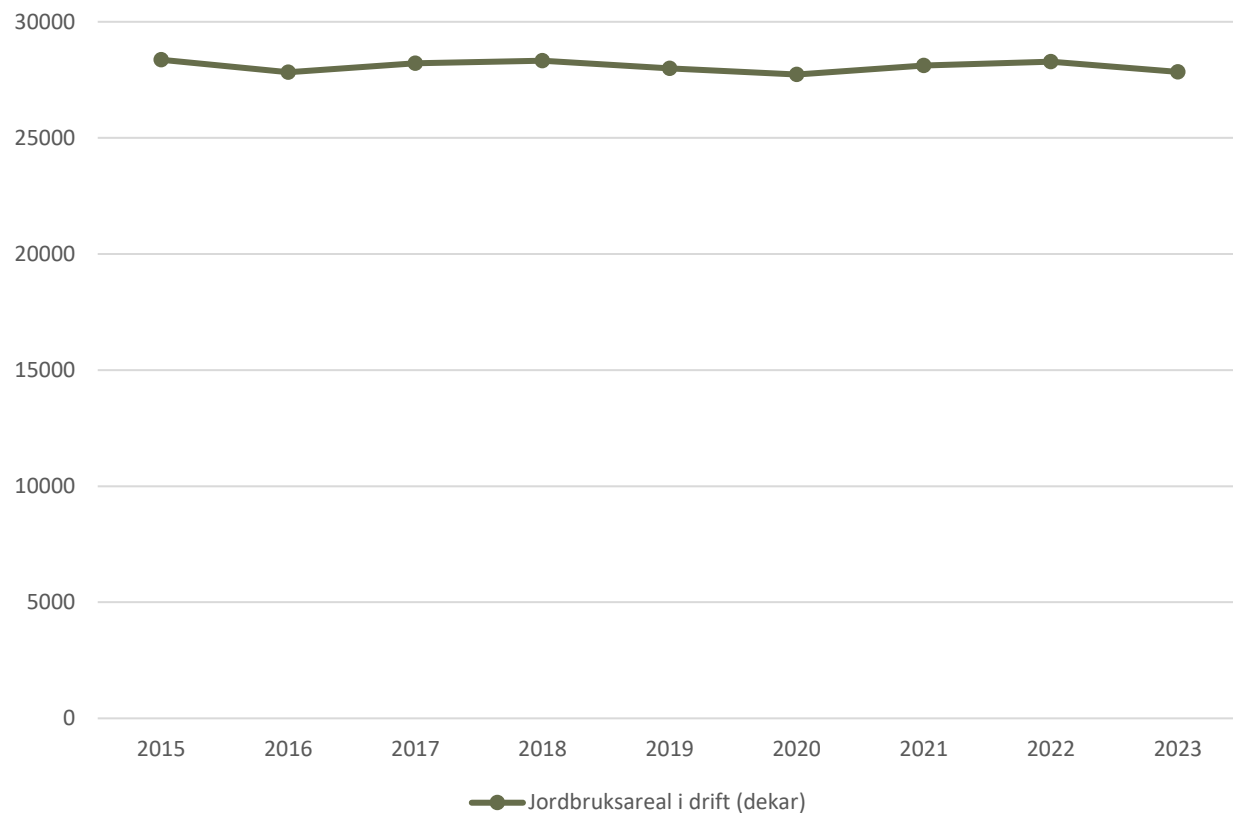
Rapporten vart laga for Volda kommune i 2018. Områda Bjørke/Viddal er med i kjerneområde landbruk for Ørsta kommune (utarbeid i 2013). Det er ikkje laga ein slik rapport for areala i tidlegare Hornindal kommune.

Kjelde: [Fagrapport: Kjerneområde landbruk, Volda kommune](#) og [Fagrapport: Kjerneområde landbruk, Ørsta kommune](#)



Kjerneområde landbruk, Bjørke.

JORDBRUKSAREAL I DRIFT



Jordbruksarealet som er i drift er på 27 839 dekar. Talet har vore relativt stabilt dei siste åra.

Kjelde: [SSB-tabell 11950](#)

Utvikling jordbruksareal i drift, Volda kommune. (Data før og etter kommunesamanslåing og grensejustering i 2020 er slått saman.)



rehammaren
Leitet
Timbrøneset
Fyrde
Fyrdselva
Damfosselva
Fyrdsreitane
Fossheim
Sunndalskleiva
Sunndalsfolla
Sunndalen
Engjaberget
Gjersdalen
Gjersdalssætra
Krokastranda
Storevatnet
Aursnes
Fyrdselva
Damfosselva
Fyrdsberget
Litlevatnet
Hollsvik
Hollsvika
Askammen
Skarevegen
Hoydalsvegen
Fyrdsvegen
Kyllisvegen
Gjersdalsvegen
Sunndalsvegen
28
37
16
45.9
25
30
35
40
45
50
55
60
65
70
75
80
85
90
95
100
105
110
115
120
125
130
135
140
145
150
155
160
165
170
175
180
185
190
195
200
205
210
215
220
225
230
235
240
245
250
255
260
265
270
275
280
285
290
295
300
305
310
315
320
325
330
335
340
345
350
355
360
365
370
375
380
385
390
395
400
405
410
415
420
425
430
435
440
445
450
455
460
465
470
475
480
485
490
495
500
505
510
515
520
525
530
535
540
545
550
555
560
565
570
575
580
585
590
595
600
605
610
615
620
625
630
635
640
645
650
655
660
665
670
675
680
685
690
695
700
705
710
715
720
725
730
735
740
745
750
755
760
765
770
775
780
785
790
795
800
805
810
815
820
825
830
835
840
845
850
855
860
865
870
875
880
885
890
895
900
905
910
915
920
925
930
935
940
945
950
955
960
965
970
975
980
985
990
995
1000
1005
1010
1015
1020
1025
1030
1035
1040
1045
1050
1055
1060
1065
1070
1075
1080
1085
1090
1095
1100
1105
1110
1115
1120
1125
1130
1135
1140
1145
1150
1155
1160
1165
1170
1175
1180
1185
1190
1195
1200
1205
1210
1215
1220
1225
1230
1235
1240
1245
1250
1255
1260
1265
1270
1275
1280
1285
1290
1295
1300
1305
1310
1315
1320
1325
1330
1335
1340
1345
1350
1355
1360
1365
1370
1375
1380
1385
1390
1395
1400
1405
1410
1415
1420
1425
1430
1435
1440
1445
1450
1455
1460
1465
1470
1475
1480
1485
1490
1495
1500
1505
1510
1515
1520
1525
1530
1535
1540
1545
1550
1555
1560
1565
1570
1575
1580
1585
1590
1595
1600
1605
1610
1615
1620
1625
1630
1635
1640
1645
1650
1655
1660
1665
1670
1675
1680
1685
1690
1695
1700
1705
1710
1715
1720
1725
1730
1735
1740
1745
1750
1755
1760
1765
1770
1775
1780
1785
1790
1795
1800
1805
1810
1815
1820
1825
1830
1835
1840
1845
1850
1855
1860
1865
1870
1875
1880
1885
1890
1895
1900
1905
1910
1915
1920
1925
1930
1935
1940
1945
1950
1955
1960
1965
1970
1975
1980
1985
1990
1995
2000
2005
2010
2015
2020
2025
2030
2035
2040
2045
2050
2055
2060
2065
2070
2075
2080
2085
2090
2095
2100
2105
2110
2115
2120
2125
2130
2135
2140
2145
2150
2155
2160
2165
2170
2175
2180
2185
2190
2195
2200
2205
2210
2215
2220
2225
2230
2235
2240
2245
2250
2255
2260
2265
2270
2275
2280
2285
2290
2295
2300
2305
2310
2315
2320
2325
2330
2335
2340
2345
2350
2355
2360
2365
2370
2375
2380
2385
2390
2395
2400
2405
2410
2415
2420
2425
2430
2435
2440
2445
2450
2455
2460
2465
2470
2475
2480
2485
2490
2495
2500
2505
2510
2515
2520
2525
2530
2535
2540
2545
2550
2555
2560
2565
2570
2575
2580
2585
2590
2595
2600
2605
2610
2615
2620
2625
2630
2635
2640
2645
2650
2655
2660
2665
2670
2675
2680
2685
2690
2695
2700
2705
2710
2715
2720
2725
2730
2735
2740
2745
2750
2755
2760
2765
2770
2775
2780
2785
2790
2795
2800
2805
2810
2815
2820
2825
2830
2835
2840
2845
2850
2855
2860
2865
2870
2875
2880
2885
2890
2895
2900
2905
2910
2915
2920
2925
2930
2935
2940
2945
2950
2955
2960
2965
2970
2975
2980
2985
2990
2995
3000
3005
3010
3015
3020
3025
3030
3035
3040
3045
3050
3055
3060
3065
3070
3075
3080
3085
3090
3095
3100
3105
3110
3115
3120
3125
3130
3135
3140
3145
3150
3155
3160
3165
3170
3175
3180
3185
3190
3195
3200
3205
3210
3215
3220
3225
3230
3235
3240
3245
3250
3255
3260
3265
3270
3275
3280
3285
3290
3295
3300
3305
3310
3315
3320
3325
3330
3335
3340
3345
3350
3355
3360
3365
3370
3375
3380
3385
339

Skjermklipp frå Kilden: Jordbruksareal som kan vere ute av drift (2023).

Dyrka jord:	34 593 daa
- Jordbruksareal i drift:	27 839 daa
= Jordbruksareal som ikkje er i drift	6754 daa

Det er om lag 6700 dekar jordbruksareal i Volda kommune som er registrert som ikkje i drift.

Kartbasen Kilden inneheld kart som viser jordbruksareal der det ikkje er utbetalt produksjonstilskot. Kartet viser både heile eigedomar der ingen av areala er søkt om tilskot til og jordbruksareal som ligg utanfor landbrukseigedomar.

Det kan vere fleire årsaker til at det ikkje er utbetalt tilskot for noko av arealet på ein landbrukseigedom. Det kan vere at produksjonen er for liten, at ein vel å produsere utan å søkje om tilskot, at jorda ligg brakk, eller at ein ikkje klarer å finne nokon som vil drive jorda.

Jordbruksareal som ikkje er ein del av ein landbrukseigedom, kan ikkje søkast om tilskot til. Dette kan vere jordbruksareal som har blitt skilt frå landbrukseigedomar i samband med omdisponeringar. Døme på slike areal er jordbruksareal i kantsoner, som langs vegar, eller areal på eigedomar som ikkje er registrert i Landbruksregisteret, men som likevel oppfyller krava til å vere dyrka jord. Nokre av desse arealet kan framleis vere i bruk og haldne i hevd, medan andre gror igjen.

Kjelde: kilden.nibio.no, [NIBIO: Utenfor landbrukseiendom](#), [NIBIO: Hele landbrukseiendomer](#), [NIBIO: Jordbruksareal som kan vere ute av drift](#)

JORDBRUKSBEDRIFTER

Jordbruksbedrifter	1989	1999	2009	2019	2024
Volda kommune	564	406	213	180	180

Utvikling jordbruksbedrifter i Volda kommune. Tal for tidlegare Volda og Hornindal kommunar og områda Bjørke/Viddal er slått saman i tabellen.

Kjelde: [SSB-tabell 08646](#)

Verdiskaping som bruttoprodukt og sysselsetting Volda kommune, 2020

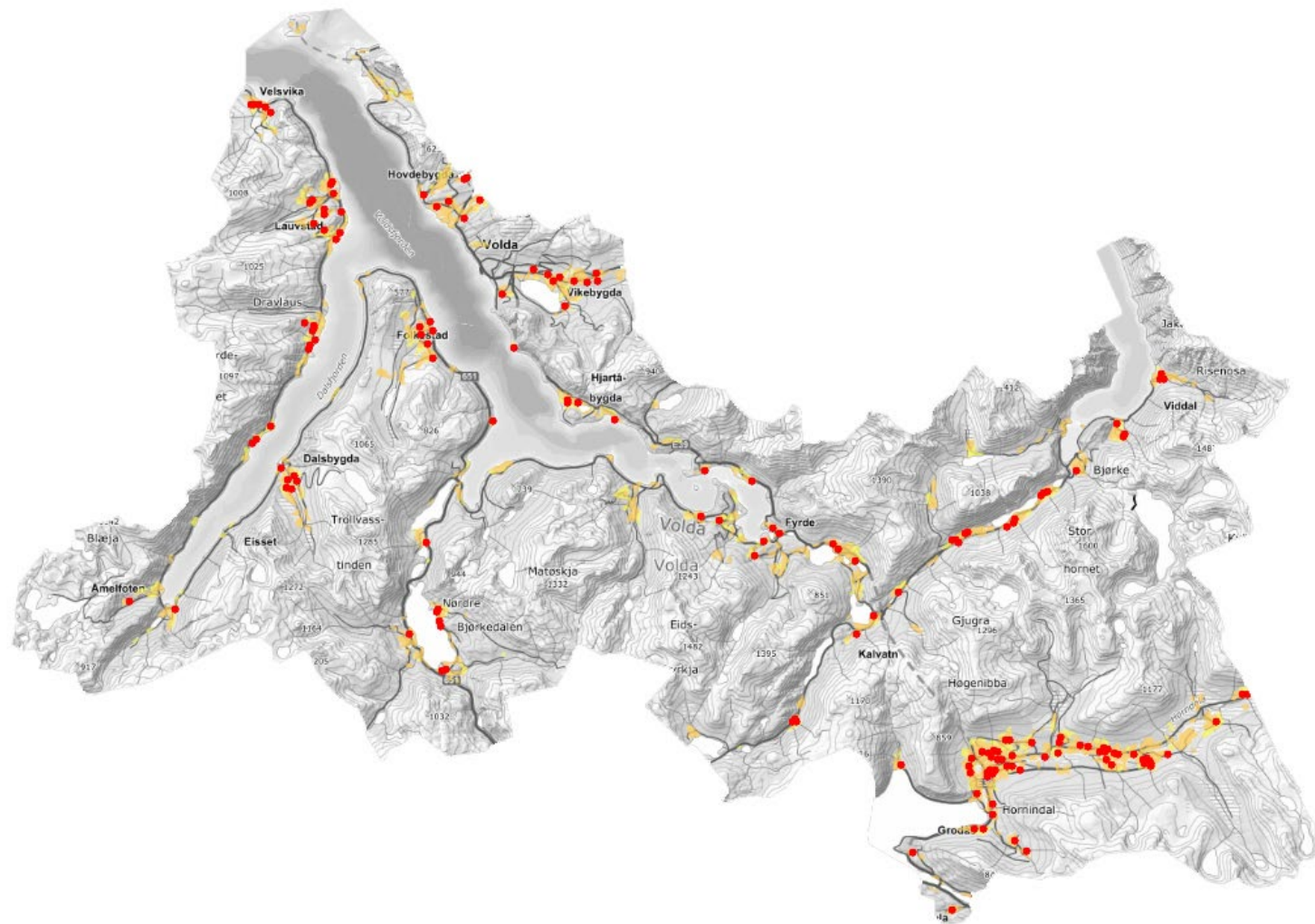
Bruttoprodukt jordbruk, mill. kr.	71,12
Årsverk a 1845 timer, jordbruk	163,32

Kjelde: [arealbarometer.nibio.no](#)

Det er 180 jordbruksføretak i kommunen. Talet på jordbruksføretak gjekk ned frå 70- til 2000-talet, men har stabilisert seg noko dei seinare åra. Nedgangen i føretak viser at vi har fått færre, men større bruk. Samtidig har tal sysselsette i næringa gått ned.



AKTIVE PRODUSENTAR



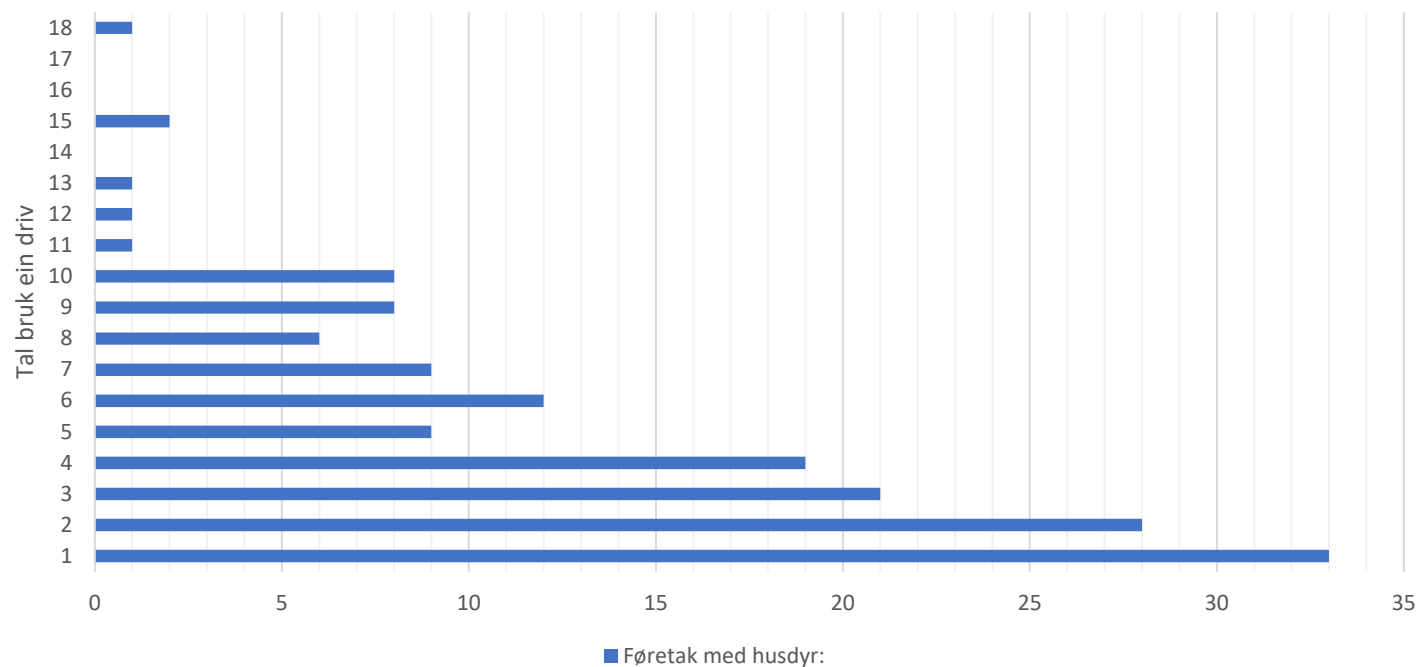
I kartet til venstre er aktive produsentar i Volda kommune markert med raude prikkar.

Dei aktive produsentane ligg i hovudsak langs fjordane og i dalstroka.

Aktive produsentar i Volda kommune er markert med raude prikkar.

MONGE DRIV FLEIRE BRUK

Tal eigedomar som føretak med husdyr driv



Volda er ein typisk sunnmørskommune med mange, hovudsakleg små bruk. Totalt er det 800 landbrukseigedomar med dyrka jord. I 2022 var det 182 landbruksføretak som søkte om produksjonstilskot.

Tal landbruksføretak er langt mindre enn tal landbrukseigedomar. Det betyr at mykje av jorda blir leigd ut, og mange av bøndene i kommunen er avhengige av å leige jord. Ofte er leigejorda fordelt på fleire eigedomar og oppdelt i små teigar.

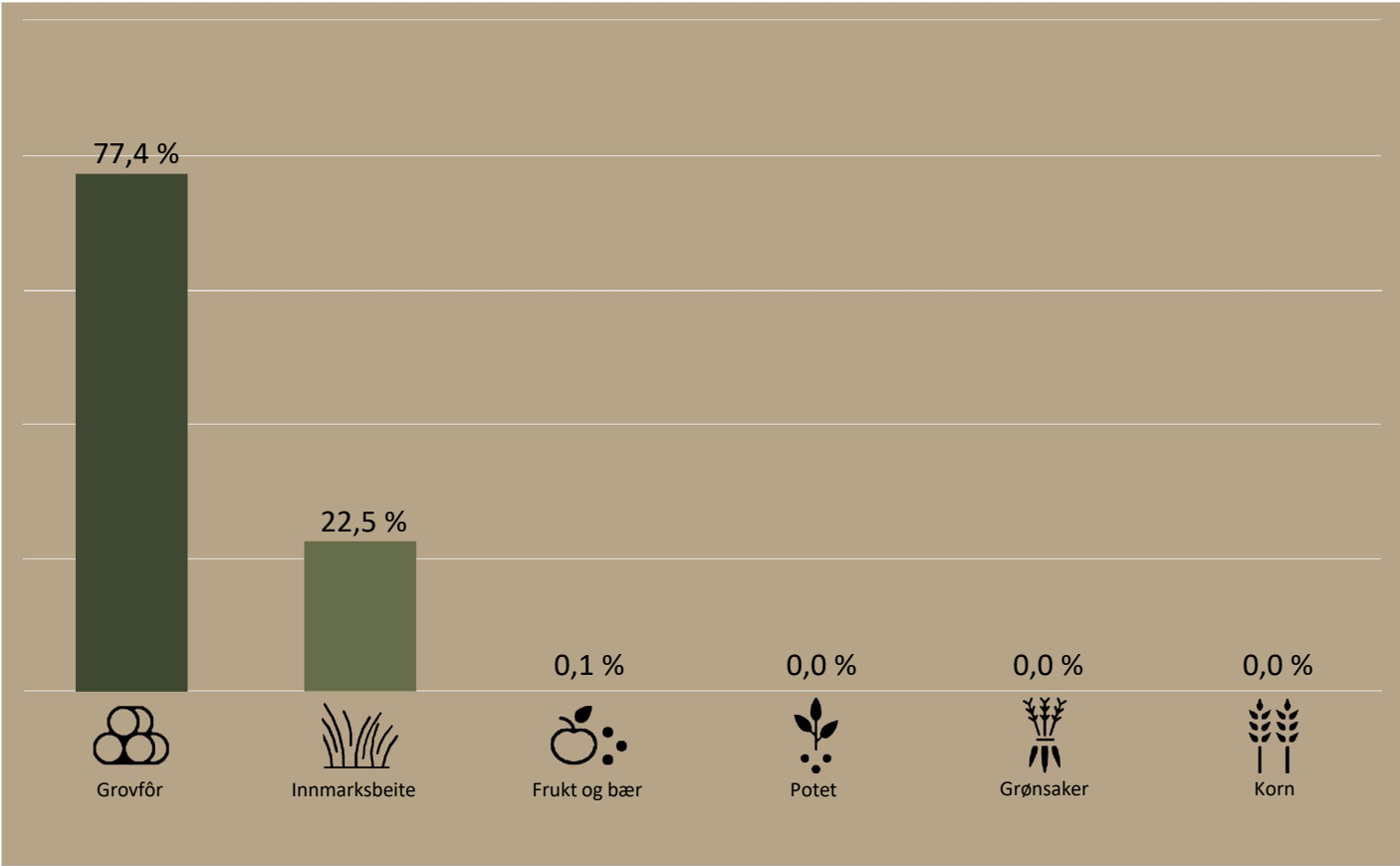
Figuren til venstre viser at dei fleste husdyrføretaka i kommunen driv fleire bruk.

Den fragmenterte eigedomsstrukturen og avhengigheita av leigejord er ei utfordring for å drive jordbruket på ein effektiv og rasjonell måte.

Kjelde: [SSB-tabell 08646](#)

Figuren viser kor mange eigedomar/bruk som husdyrføretak i Volda kommune driv.

KVA VERT JORDBRUKSAREALA NYTTA TIL?



Fordeling av veksttyper i Volda kommune.

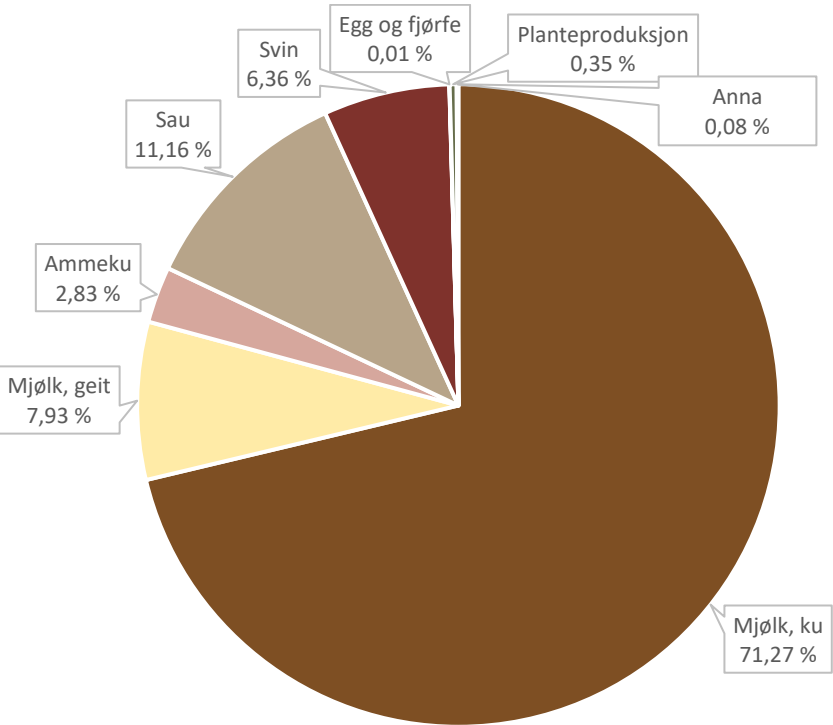
Jordbruksareala i Volda kommune vert i hovudsak nytta til grovfôrproduksjon. Både klimaet og landskapet høver godt til denne type produksjon.

Veksttype	Dekar	%
Innmarksbeite	6 273	22,5
Grovfôr	21 587	77,4
Korn	0	0,0
Potet	5	0,0
Grønsaker	1	0,0
Frukt og bær	16	0,1
Sum	27 882	100

Kjelde: arealbarometer.nibio.no



LANDBRUKSPRODUKSJON OG VERDISKAPING



Verdiskaping frå landbruket i Volda kommune, prosentvis fordeling (2020).

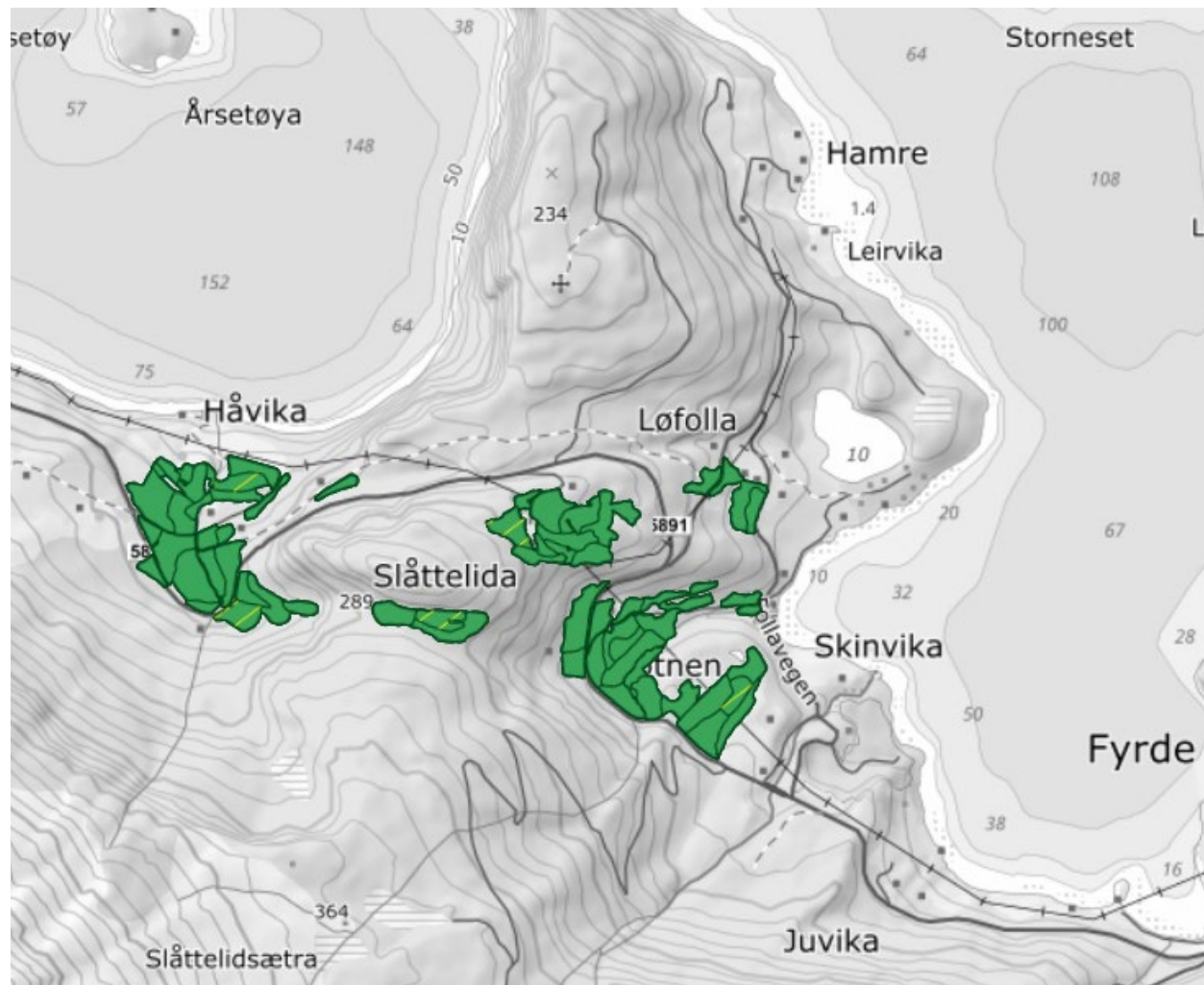
Verdiskaping per produksjon	mill. kroner	%
Mjølkk, ku	50,69	71,27 %
Mjølkk, geit	5,64	7,93 %
Ammeke	2,01	2,83 %
Sau	7,94	11,16 %
Svin	4,52	6,36 %
Egg og fjørfe		0,01 %
Eggproduksjon	0,01	
Fjølfekjøt	0,00	
Planteproduksjon		0,35 %
Frukt og bær	0,20	
Kornproduksjon	0,00	
Poteter og grønsaker	0,05	
Anna		0,08 %
Veksthus	0,00	
Pelsdyr	0,00	
Birøkt	0,06	
Sum	71,12	100 %

I 2020 var verdiskapinga frå landbruket i Volda kommune på litt over 71 millionar kroner. Mjølkeproduksjon er den største, og vi har om lag 1300 mjølkekyr i kommunen.

Kjelde: arealbarometer.nibio.no



POTENSIAL FOR GRØNSAKSDYR KING



Skjermklipp frå Kilden: Grøne område viser potensial for grønsaksdyrking.

Møre og Romsdal fylkeskommune meiner det både er mogleg og viktig å auke ulike type landbruksproduksjonar i fylket. Eit av måla i landbruksstrategien til fylkeskommunen er å «ta i bruk ledig og eigna areal for å auke produksjonen av korn, frukt, bær og grønt».

I kartbasen Kilden er det eit kart som viser område med potensial for grønsaksdyrking. Det er grunn til å tro at det er potensiale for å auke produksjonen av både frukt, bær og grønt i Volda kommune.

Samtidig er dagens distribusjonssystem og verdikjeder ei utfordring for lokale matprodusentar. Lokale matprodusentar har vanskar med å få produkta sine inn på marknaden, og det er lite lokalprodusert mat å finne i butikkhyllene. For at fleire bønder skal våge å satse på frukt og grønt, bør ein også tenke nytt om korleis ein sel og distribuerer lokalprodusert mat.

Kjelde: [Fylkesstrategi for landbruk i Møre og Romsdal](#) og [kilden.nibio.no](#)



SØKNADER OM OMDISPONERING ETTER JORDLOVA

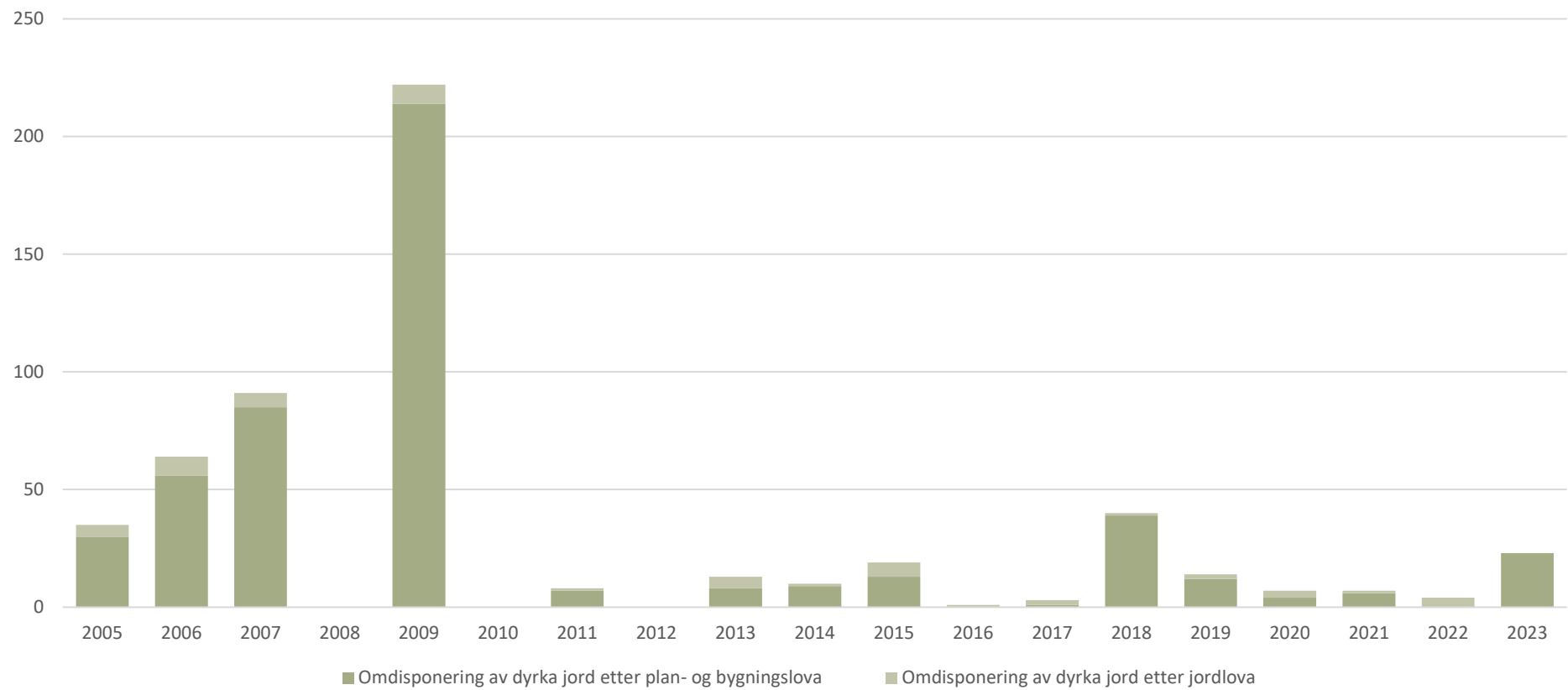
I perioda 2015–2023 har Volda kommune motteke i alt 58 søknader om omdisponering etter jordlova. 54 av dei vart innvilga heilt eller delvis. 4 av dei vart avslått.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	SUM
Søknader om omdisponering av dyrka eller dyrkbar jord avslått (antall)	0	0	0	0	0	1	0	1	2	4
Søknader om omdisponering av dyrka/dyrkbar jord innvilget helt eller delvis (antall)	5	2	4	2	14	10	8	6	3	54
Søknader om omdisponering av dyrka eller dyrkbar jord i alt (antall)	5	2	4	2	14	11	8	7	5	58

Søknader om omdisponering. Tal for tidlegare Volda og Hornindal kommunar er slått saman.

Kjelde: [SSB-tabell 11778](#)

OMDISPONERING DYRKA JORD



I perioda 2005–2023 omdisponerte Volda kommune til saman 562 dekar dyrka jord. Det er i snitt 30 dekar i året.

90 % vart omdisponert etter plan- og bygningslova.

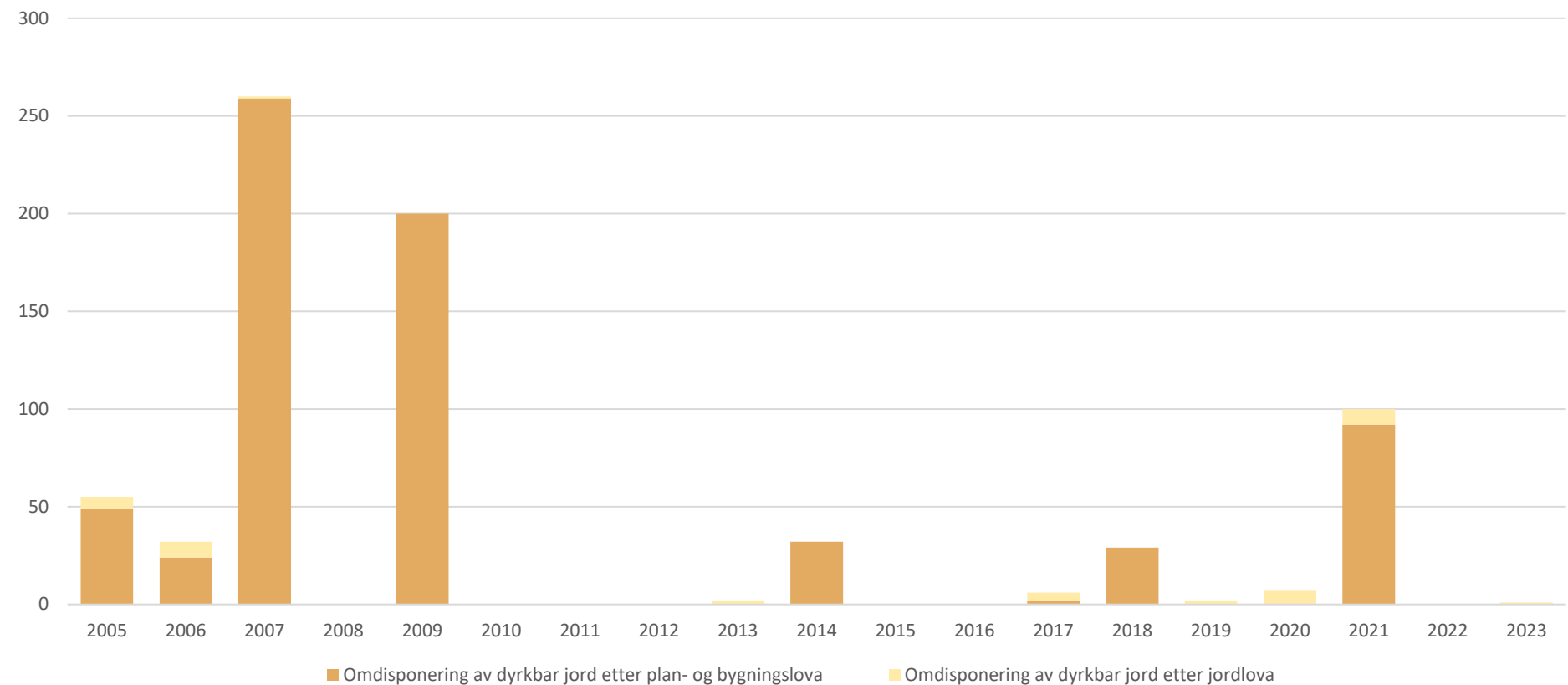
Viss ein reknar snittet dei ti siste åra (2014–2023) har Volda kommune omdisponert i snitt 12,9 dekar i året.

Kjelde: [SSB-tabell 06194](#)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	SUM
Omdisponering av dyrka jord etter plan- og bygningslova	30	56	85	0	214	0	7	0	8	9	13	0	1	39	12	4	6	0	24	508
Omdisponering av dyrka jord etter jordlova	5	8	6	0	8	0	1	0	5	1	6	1	2	1	2	3	1	4	0	54
Omdisponering av dyrka jord (sum)	35	64	91	0	222	0	8	0	13	10	19	1	3	40	14	7	7	4	24	562

Omdisponering av dyrka jord etter plan- og bygningslova og jordlova. Tal for tidlegare Volda og Hornindal kommunar er slått saman.

OMDISPONERING DYRKBAR JORD



I perioda 2005 til 2023 omdisponerte Volda kommune til saman 726 dekar dyrkbar jord. Det er i snitt 38 dekar i året.

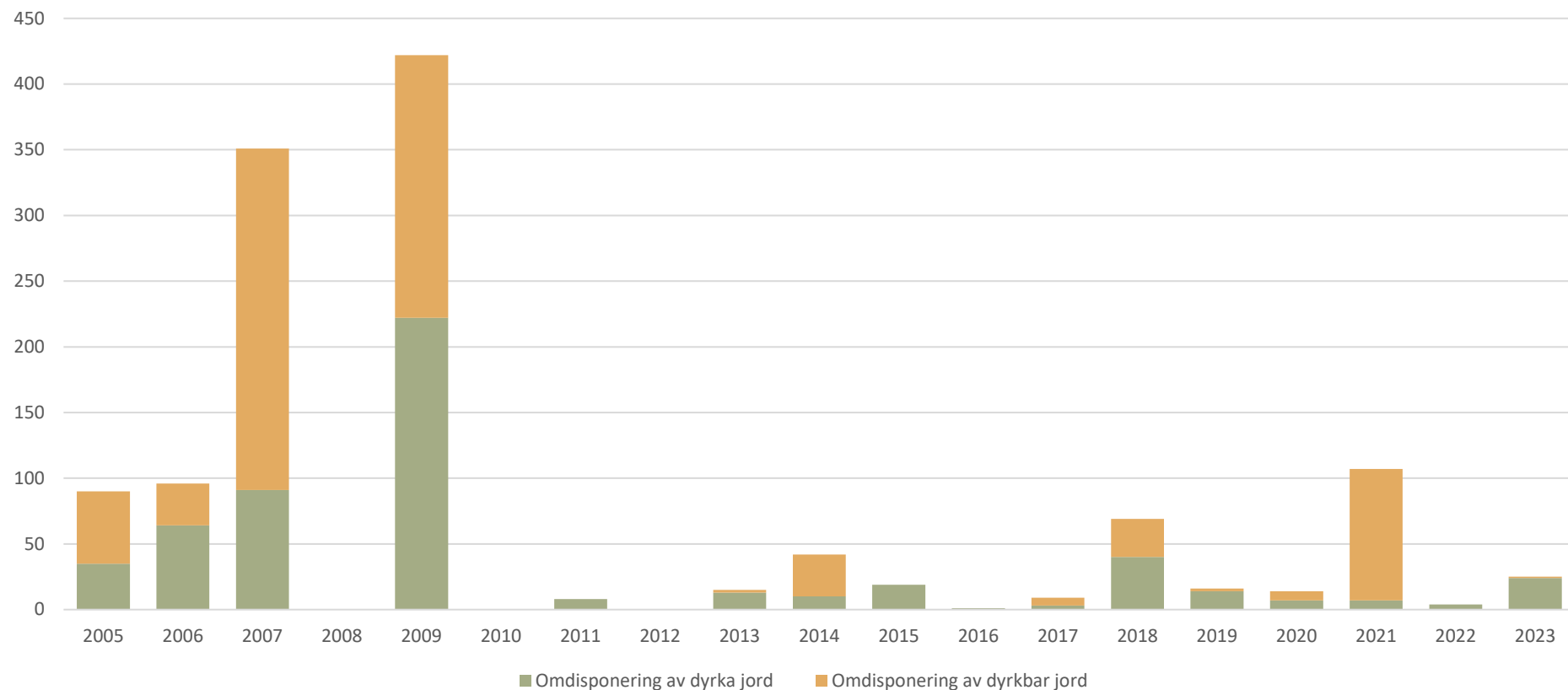
95 % vart omdisponert etter plan- og bygningslova.

Kjelde: [SSB-tabell 06194](#)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	SUM
Omdisponering av dyrkbar jord etter plan- og bygningslova	49	24	259	0	200	0	0	0	0	32	0	0	2	29	0	0	92	0	0	687
Omdisponering av dyrkbar jord etter jordlova	6	8	1	0	0	0	0	0	2	0	0	0	4	0	2	7	8	0	1	39
Omdisponering av dyrkbar jord	55	32	260	0	200	0	0	0	2	32	0	0	6	29	2	7	100	0	1	726

Omdisponering av dyrkbar jord etter plan- og bygningslova og jordlova. Tal for tidlegare Volda og Hornindal kommunar er slått saman.

OMDISPONERING DYRKA OG DYRKBAR JORD



I perioda 2005 til 2023 omdisponerte Volda kommune til saman 1288 dekar dyrka og dyrkbar jord. Det er i snitt 68 dekar i året.

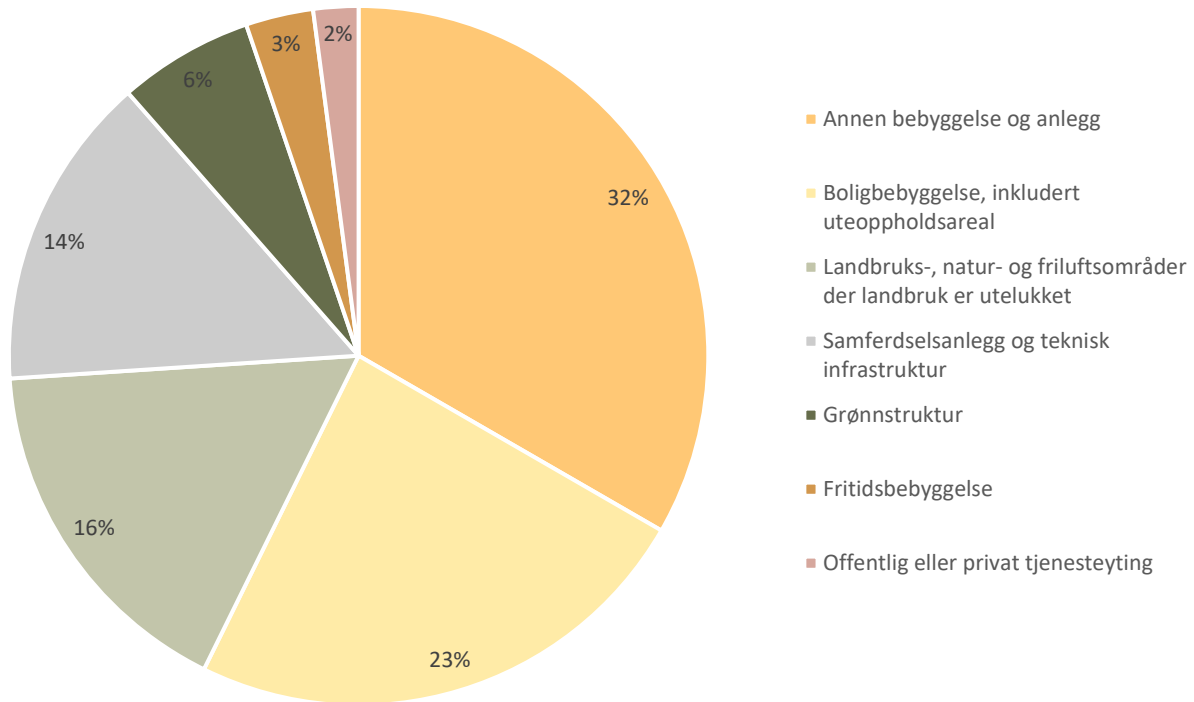
44 % var dyrka jord, 56 % var dyrkbar jord.

Kjelde: [SSB-tabell 06194](#)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	SUM
Omdisponering av dyrka jord	35	64	91	0	222	0	8	0	13	10	19	1	3	40	14	7	7	4	24	562
Omdisponering av dyrkbar jord	55	32	260	0	200	0	0	0	2	32	0	0	6	29	2	7	100	0	1	726
Omdisponering i alt	90	96	351	0	422	0	8	0	15	42	19	1	9	69	17	14	107	4	24	1288

Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord etter plan- og bygningslova og jordlova. Tal for tidlegare Volda og Hornindal kommunar er slått saman.

KVA NYTTAST DEI OMDISPONERTE AREALA TIL?



32 % av jordbruksareala som har blitt omdisponert i perioda 2015–2023, har blitt omdisponert til anna bebyggelse og anlegg. 23 % har blitt omdisponert til bustadbebyggelse. 16 % har blitt omdisponert til natur- eller friluftsområde, og 14 % til samferdsel og teknisk infrastruktur.

Kjelde: [SSB-tabell 11776](#)

Omdisponert dyrka og dyrkbar jord til ulike byggeformål, Volda kommune 2015–2023. Tal for tidlegare Volda og Hornindal kommunar er slått saman.

FRITAK FRÅ DRIVEPLIKT

I perioda 2015–2023 har kommunen motteke i alt 4 søknadar om fritak frå driveplikta. Alle fire vart innvilga.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	SUM
Søknader om fritak frå driveplikta i alt (tal)	0	0	0	0	0	0	0	1	3	4
Søknader innvilga med varig fritak frå driveplikta	0	0	0	0	0	0	0	1	3	4

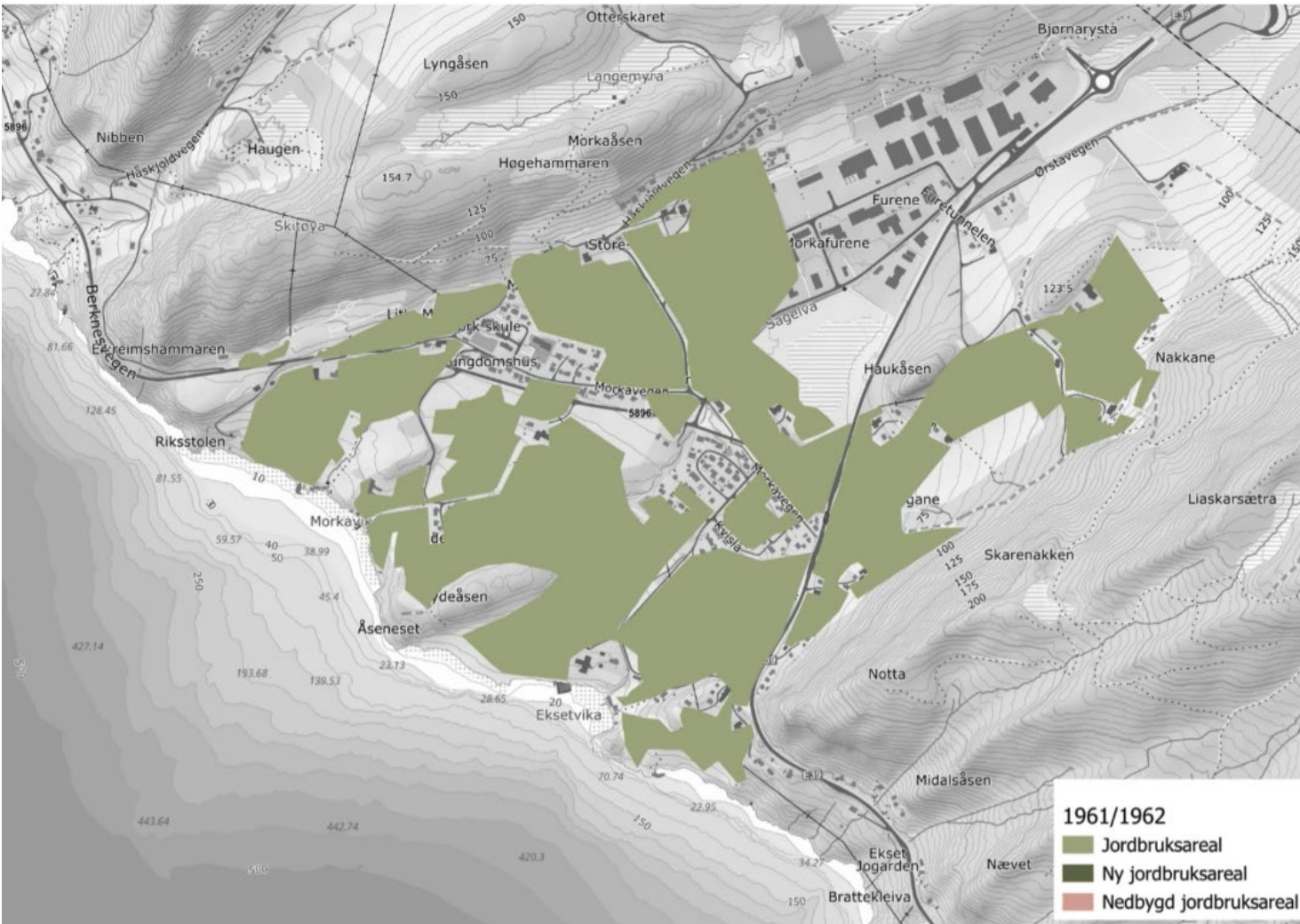
Søknader om fritak for driveplikt. Tal for tidlegare Volda og Hornindal kommunar er slått saman.

Kjelde: [SSB-tabell 11777](#)

UTVIKLING JORDBRUKSAREAL, VOLDA TETTSTAD

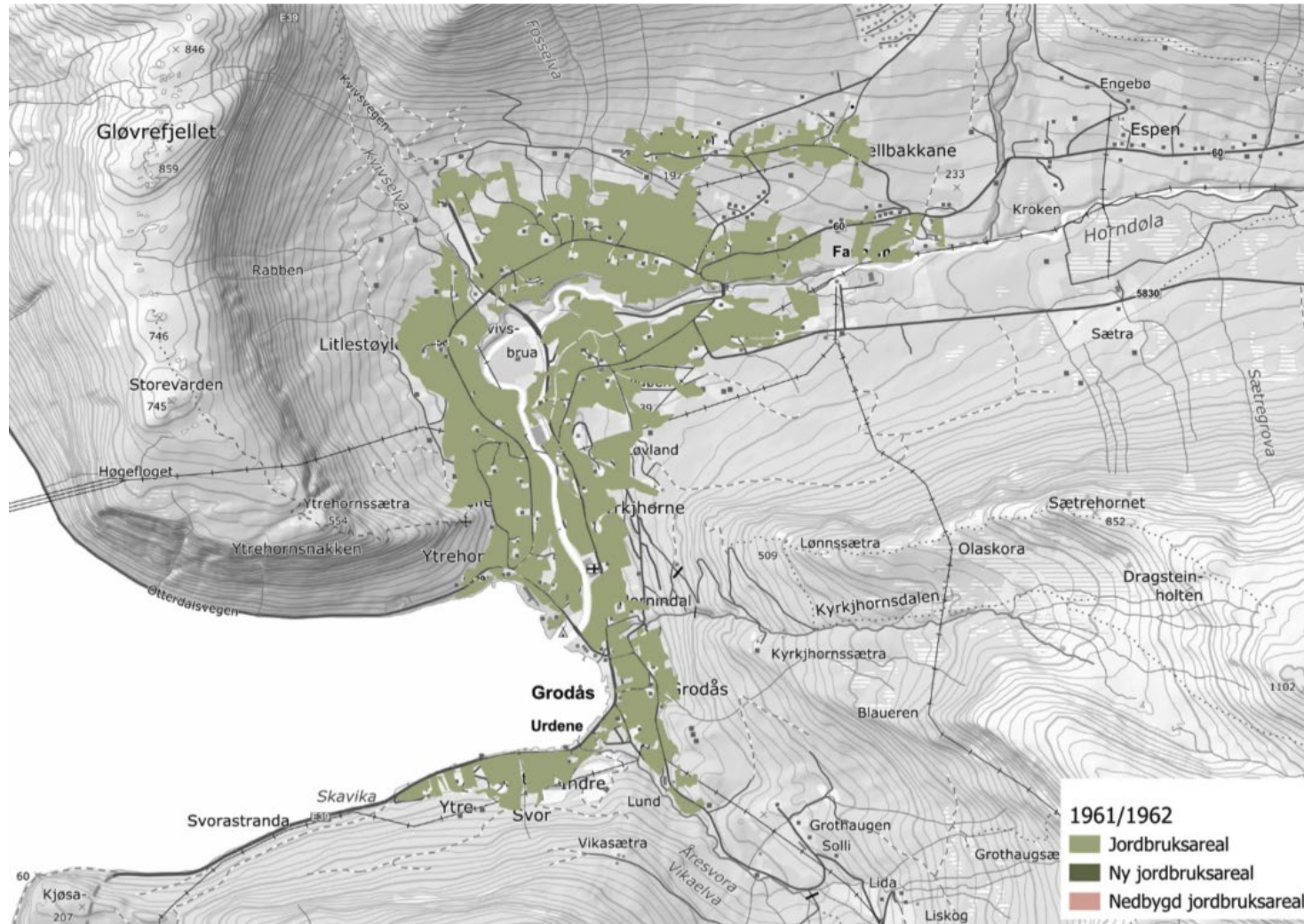


Filmen viser utviklinga av jordbruksareal i Volda tettstad i perioda 1961–2023. (Filmen er ikkje tilgjengeleg i pdf.-format.)



Filmen viser utviklinga av jordbruksareal i området Furene/Mork i perioda 1961–2023. (Filmen er ikkje tilgjengeleg i pdf.-format.)

UTVIKLING JORDBRUKSAREAL, GRODÅS



Filmen viser utviklinga av jordbruksareal i området rundt Grodås i perioda 1961–2023. (Filmen er ikkje tilgjengeleg i pdf.-format.)

BEHOV FOR MEIR JORDBRUKSAREAL

For å halde oppe sjølvforsyninga av mat, må matproduksjonen per innbyggjar vere stabil. Viss vi skal auke sjølvforsyningsgrada, bør matproduksjon per innbyggjar auke.

Statistisk sentralbyrå reknar med at folketalet i Noreg vil auke med om lag 600 000 personar fram mot 2050. For å oppretthalde jordbruksareal per person, må vi også auke jordbruksarealet. Utrekningar frå NIBIO viser at vi vil trenge over ein million dekar nytt jordbruksareal for å klare dette.

I tillegg til at vi treng meir jordbruksareal for å oppretthalde sjølvforsyningsgrada, må vi også erstatte areal som går tapt på grunn av nedbygging eller attgroing. For å sikre at produksjonspotensialet vert oppretthalde er det ikkje nok å berre sjå på tal dekar jordbruksareal; kvaliteten og produksjonsevna må også vere like god som det opprinnelege arealet.

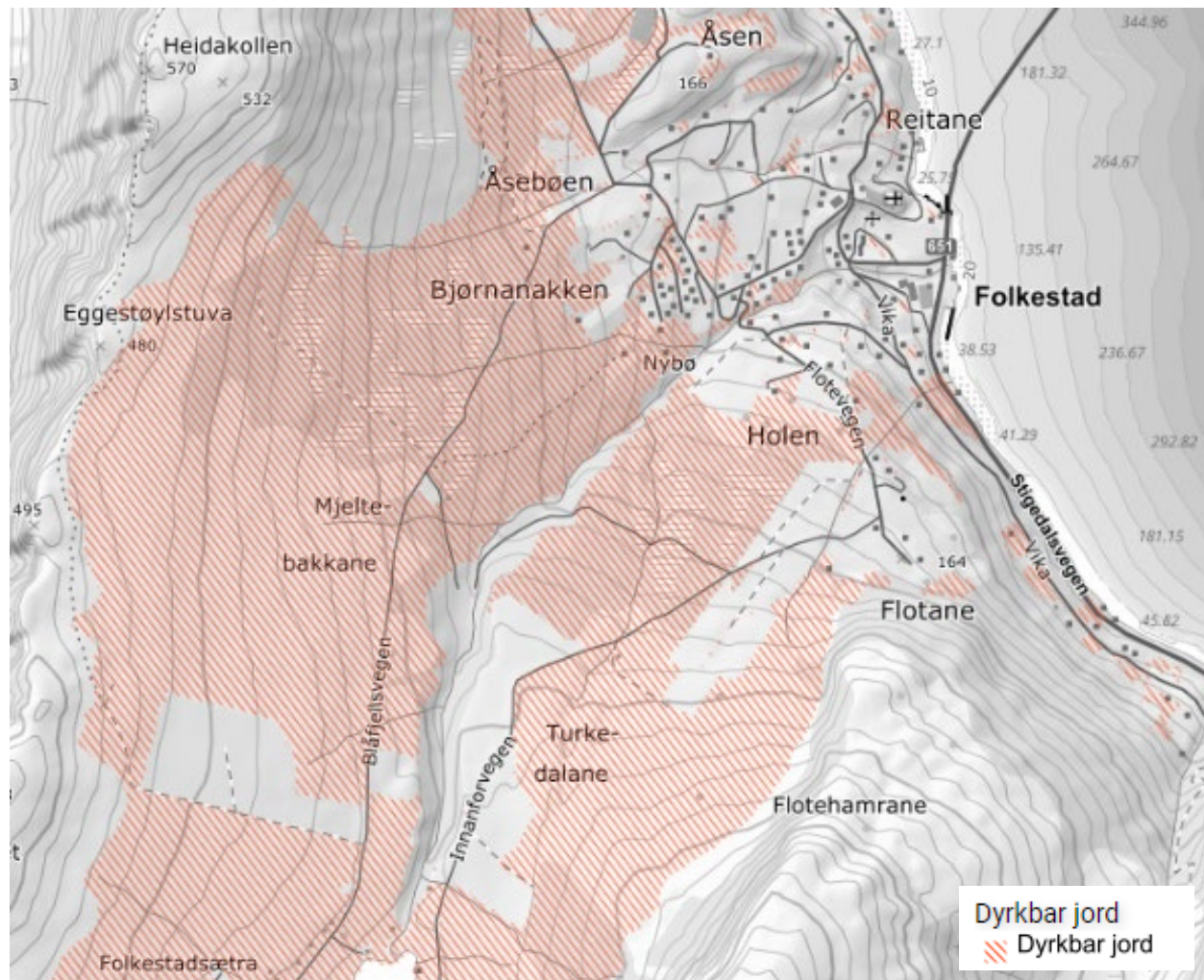
Det er mogleg å auke jordbruksarealet både ved å dyrke opp nye område og ved å flytte matjord til andre stader. Ved jordflytting må ein også ha tilfredsstillande areal å flytte jorda til.

Det vi veit om den dyrkbare jorda i Noreg viser samtidig at det kan bli svært krevjande å oppretthalde det jordbruksarealet vi har per innbyggjar i dag.

Kjelde: [NIBIO: Dyrkbar jord og nydyrking, kompensasjon](#)



DYRKBAR JORD



Dyrkbare jord i området rundt Folkestad.

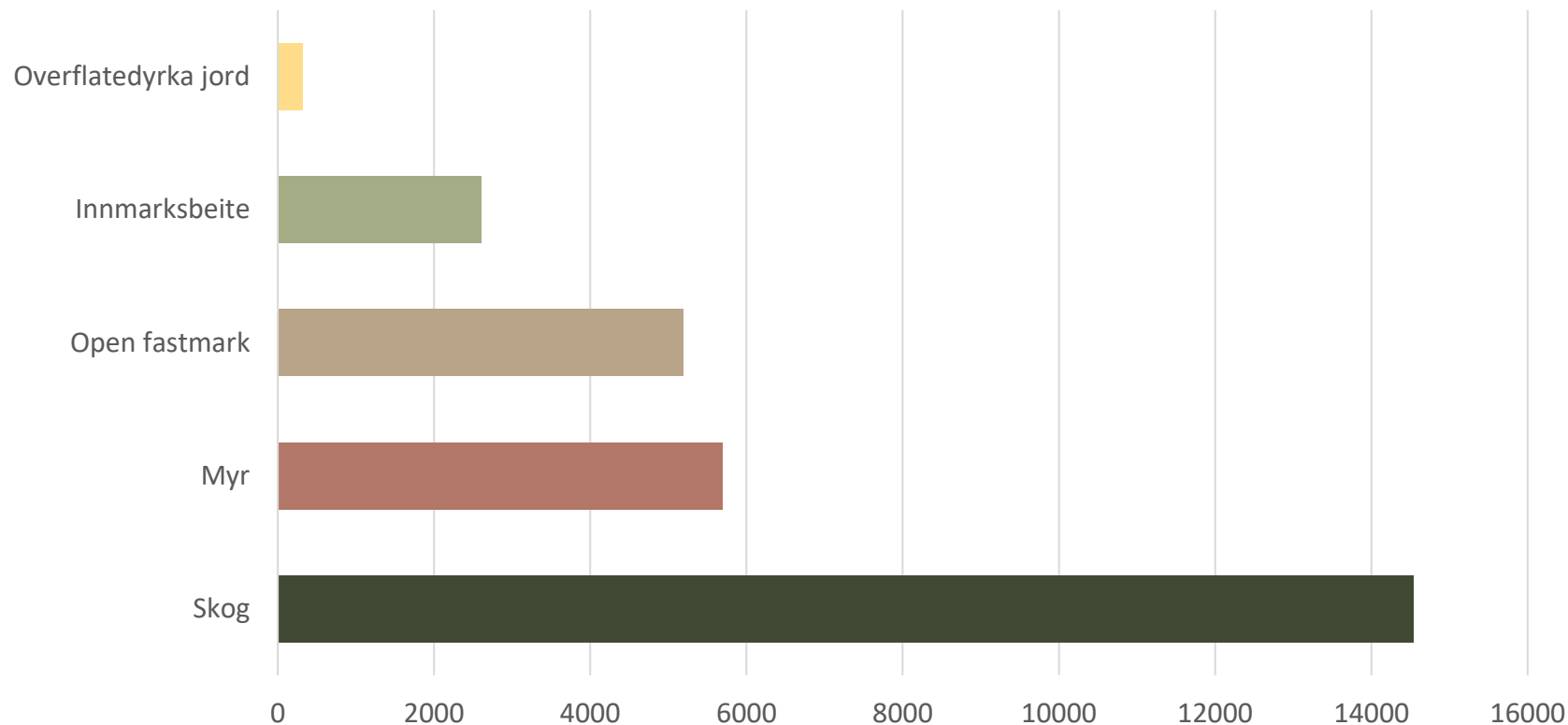
På kilden.nibio.no finn ein kart som viser dyrkbare jord, basert på kartlegging av arealressursar på 1960- og 70-talet. Dei største reservane av dyrkbare jord i Noreg er best eigna til grasproduksjon.

Figuren til venstre viser eit utklipp av det som er klassifisert som dyrkbare jord i Folkestad-området. Nydyrking kan auke produksjonspotensialet og gi betre moglegheiter for ei meir effektiv og rasjonell drift av jorda. Samtidig kan nydyrking utfordre andre samfunnsinteresser, og medføre arealkonfliktar både lokalt, regionalt og nasjonalt.

I 2020 og 2021 blei det gjennomført analyser av kartgrunnlaget for dyrkbare jord. Desse analysene viser at den reelle reserven av dyrkbare jord er langt mindre enn det som er estimert i NIBIO sine kartgrunnlag, med dei føresetnadene vi har i dag. Dette kjem både av plassering, topografi, krav til arrondering, ulike miljøomsyn og klimatiske avgrensingar. Til dømes er 35 prosent av det som er klassifisert som dyrkbare jord myr. Rundt fem prosent av den dyrkbare jorda er verna for å ta i vare naturmangfaldet, og ein femtedel av det som er registrert som dyrkbare jord er skog av høg eller svært høg bonitet, og har stor verdi for skogbruket.

Kjelde: kilden.nibio.no og NIBIO: [nydyrking](#)

KVA KAN DYRKAST OPP TIL FULLDYRKA JORD?



Dyrkbar jord fordelt på arealressursar, Volda kommune.

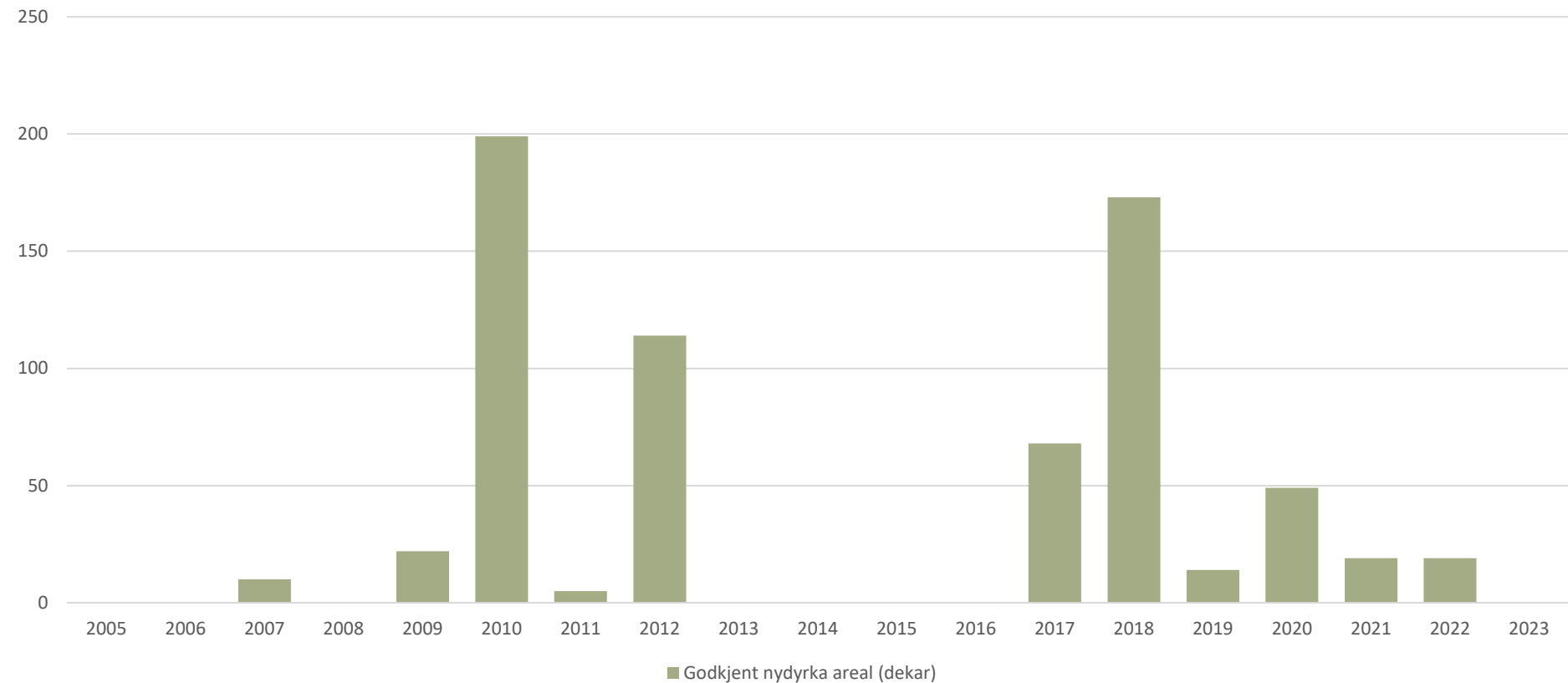
I Volda kommune er 28 337 dekar kartlagt som dyrkbar jord. Dette er areal som kan gjerast om til fulldyrka jord og som oppfyller krava til klima og jordkvalitet for plantedyrking.

51,3 % av dette arealet er i dag registrert som skog.

Når ein tek omsyn til produktiv barskog, myr og viktige naturtypar, og berre inkluderer samanhengande område over 100 daa, er det grovt estimert at rundt 10 000 dekar kan nydyrkast utan dei store interessekonfliktane.

Kjelde: arealbarometer.nibio.no

SØKNADER OM NYDYR KING



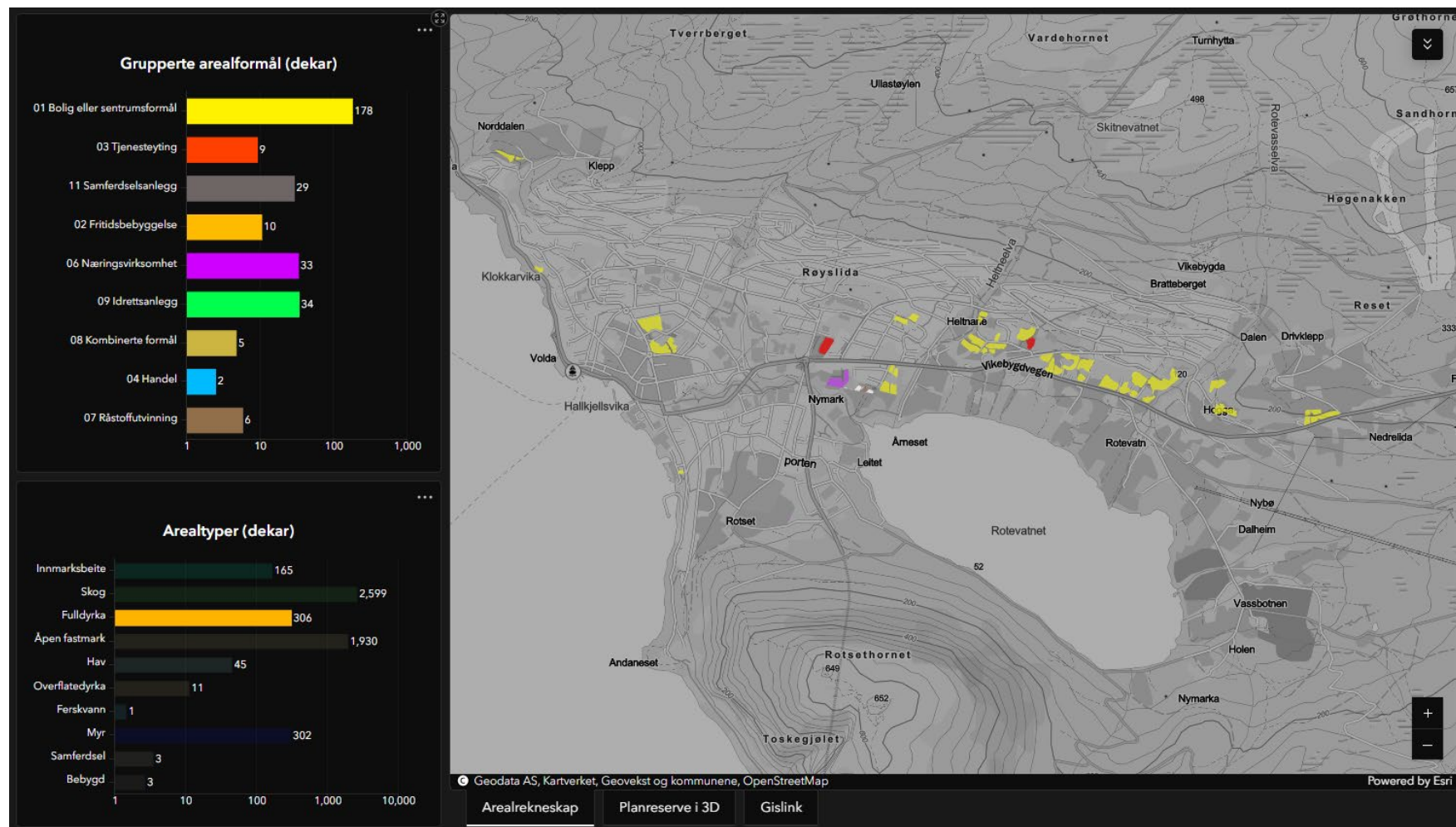
I perioda 2005–2023 har Volda kommune godkjent til saman 692 dekar nydyrka areal.

Statistikken viser godkjenningar av løyver, ikkje kva som faktisk er nydyrka i praksis.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	SUM
Søknader om nydyrking (tal)	0	0	2	0	3	4	1	2	0	0	0	0	6	7	4	3	2	3	0	37
Omsøkt nydyrka areal (dekar)	0	0	10	0	22	199	5	114	0	0	0	0	69	226	14	49	23	19	0	750
Godkjent nydyrka areal (dekar)	0	0	10	0	22	199	5	114	0	0	0	0	68	173	14	49	19	19	0	692

Kjelde: SSB-tabell 08123

PLANRESERVE – AREAL SETT AV I PLAN, MEN SOM IKKJE ER BYGD UT



Kartløysinga «[Arealrekneskap Møre og Romsdal](#)» viser planreserva i Volda kommune.

Figuren til venstre viser kor mykje fulldyrka jord som er sett av til utbyggingsformål i kommuneplanen sin arealdel og/eller reguleringsplanar, men som enno ikkje er bygd ut. I kartet kan ein sjå kvar desse areala er.

I fylgje kartportalen er 482 dekar dyrka jord sett av til utbyggingsformål i planar, men ikkje bygd ut. (Fulldyrka jord + innmarksbeite + overflatedyrka.)

Ein gjer merksam på at datagrunnlaget kan innehalde feil. Dette kjem av at fleire eldre, gjeldande planar i kommunen ikkje er digitalisert, og det kan difor finnast «mørketal» i oversikta.

Figuren viser fulldyrka jord sett av til utbyggingsformål, men som enno ikkje er bygd ut.

PLANRESERVE – AREAL SETT AV I PLAN, MEN SOM IKKJE ER BYGD UT



Da ikkje alle planar i Volda kommune er digitalisert, inneheld kartløysera «Arealrekneskap Møre og Romsdal» sokalla «mørketal» (sjå forige side). Eit døme på planreserve som ikkje visast i kartløysera er rundt Grodås sentrum.

Dei gule områda i figuren til venstre er dyrka mark i dag, men er sett av til sentrumsformål i kommuneplanen for Hornindal, og inngår i områdereguleringa for Grodås sentrum. Dei gule områda er om lag 80 dekar dyrka mark.

Områdereguleringa for Grodås sentrum er under arbeid.

Kjelde: Kilden – arealinformasjon, [Hornindal kommune arealdel](#), [Planforslag områderegulering for Grodås sentrum](#)

Planreserve Grodås sentrum; dyrka mark sett av til utbyggingsformål, men som enno ikkje er bygd ut.



HER KAN DU LESE MEIR!

Landbruksdirektoratet: [Jordvern](#)

Landbruksdirektoratet: [Nasjonale mål og føringer](#)

Møre og Romsdal fylkeskommune: [Arealrekneskap Møre og Romsdal](#)

Møre og Romsdal fylkeskommune: [Fylkesstrategi for landbruk i Møre og Romsdal](#)

NIBIO: [Arealbarometer for Volda](#)

NIBIO: [Kartløysinga KILDEN](#)

NIBIO: [Tema skog, jord, mat, plantehelse, landskap, miljø, landbruksøkonomi](#)

Regjeringen: [Jordvern](#)

Statistisk sentralbyrå: [Jord, skog, jakt og fiskeri](#)

Volda kommune: [Fagrapport kjerneområde landbruk](#)

Ørsta kommune: [Fagrapport kjerneområde landbruk](#)